

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibvs Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Pars Prima. De unione Græcorum ac Ruthenorum cum Ecclesia Catholica.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

LIBRI VI.

P A R S P R I M A.

De unione Græcorum ac Ruthenorum cum
Ecclesia Catholica.

Dum stetit in Oriente syncerior fides atque simplicitas, ingens fuit Græciæ splendor, tum ob Christiani orbis imperium, quod aliquando in Græcia floruit, tum ob disciplinas ferè omnes, quæ à Græcis ad omnes ferè alias nationes promanarunt. At ubi Græci in superbiam elati, Romanam Sedem omnium Ecclesiarum matrem aspernari cœperunt, divinitus factum est, ut & imperij splendorem, & quod majus est, in varios errores prolapsi Orthodoxam fidem amitterent. Pertentatum igitur fuit sæpè ab Ecclesia Latina, tam in Synodis generalibus quàm alijs modis, ut tanta atque ad eò præcipua Reipublicæ Christianæ portio, veterum Patrum suorum vestigia terens, ita nobiscum modò sentiret, quemadmodum Apostolorum sæculis una erat atque consentiens. At cum quaterdecies suos Græcia errores agnoverit, adhuc super cordibus eorum manet velamen, ut id quo sæpè convicti sunt, & judicio suo condemnati, confiteri jam nolint. Talis est schismaticis natura & conditio: nam cum pietatis speciem præ se ferat, eaque contenta sit (quo etiam furo nostri temporis hæretici populos deceperunt) caputque, à quo vitæ spiritualis sensum & motum accipiat, non habeat, vix rationis ullius vim extrinsecus admittit; & si quid veritate cogente admittit, hoc vix diu retinet. Et quamvis nullum fuerit sæculum, in quo non plura & maxima Romana Ecclesia contulerit beneficia in Græcos & Orientales, ut latissimè ac satis eleganter Thomas Bozius *lib. 5. de Signis Ecclesie c. 4. & 5.* recenset: id tamen inficiari non possumus, non omnem fuisse adhibitam diligentiam, ut res incepta ad optatum finem perduceretur. Nam si cùm primum absoluta Florentina Synodus, libelli ea de re pro populi captu, & communi lingua per Orientem semel atque iterum fuissent sparsi, illarum salutari effectus consultum, fecundiorè que segetem habuisset Ecclesia, quæ ut ita dicam, non potest consolari, quia non est.

Græci
quando
in schis-
ma lapsi.

Ecclesiæ
Romanæ
beneficia
in Ori-
entales.
Synodus
Florent.

Sed & præter *Eugenium IV.* si *Innocentius III.* *Gregor. X.* *Alexander VI.* alijque Pontifices hoc negotium aggressi non sola Synodorum convocazione, vel unius hominis Epistolæ ve missione contenti fuissent, sed rem hanc sedulo Apostolorum more urssissent, forsàn Ecclesia suo fœtu non esset orbata, ac tam insignes nationes ad pristinam gloriam redissent.

Verum etsi ex ista tantorum Pontificum diligentia pro Græcorum aliorumque Orientalium conversione adhibita, non tantus exciterit fructus, quantus optandus erat: tamen minime cessandum erit à solitudine, ut vinculo Religionis Catholicæ Ecclesiæ jungantur. At verò ut hoc fiat, non est opus unius diei aut legationis: etenim Arca, in qua pauci salvi facti sunt, non nisi 100. annorum spatio, id est, longanimi, & non intermissa perseverantia perfici potuit. Proinde huic rei seriò, ac cum magna animi longanimitate enixè connitendum est, ut fructus subsequatur, & ut Græci vera Religione imbuantur: tum quia inter alios ab Ecclesia Catholica dissidentes, Græcis tanquam conjunctioribus ac domesticis fidei, ac tanquam genti olim florentissimæ, & cujus antiqui Patres Ecclesiam illustrarunt, major quàm alijs cura pro recuperandâ eorum salute debeatur. Quare meritò alloquens cœli incolæ, civesque, domesticos DEus exclamat quidam Doctor, Asserte, inquit, opem gratiamque divinam, tum nobis, tum verò mortalibus cunctis, ut ad Ecclesiæ, cujus admirandas & divinas explicavimus virtutes, convolent omnes complexum. Vide te quibus Oriens, unde Christianæ Religionis lumen effulserat, nunc tenebris involvatur, quibus miseris opprimatur. Item Græcia sapientiæ quondam parens, imperij summi sedes, ut altissima circumfundatur caligine, ut durissima servitute, postquam discessit ab Ecclesia, olim cœperit astringi, nunc autem penitus conteratur? Quomodo sedet quasi vidua domina gentium, Regina provinciarum? Evanuit ab illa decor Omnis, è sublimi missus est ignis in ejus ossa. Tetendit arcum suum DEVS, quasi inimicus firmavit dexteram suam, quasi hostis occidit omnes, quod pulchrum visu erat in tabernaculis ejus. Non est qui consoletur ipsam ex omnibus caris ejus, omnes amici spreverunt eam, non despectam tamen ab Ecclesia matre, quæ totis eam tutata est, atque adhuc tutatur sola adversus inimicos ejus. In suam domum vocat, illam domum luminis, domum sapientiæ, & omnium bonorum. Si ignoras te, o pulcherrima nationum, abi post vestigia gregum tuorū, & pasc illos: juxta tabernacula pastoris illius, qui dicit adhuc Christus, *Pasce oves meas.* Vide ut ille brachio suo congreget agnos, in sinu tollat, at fœtos Romæ, & ubicunq; potest, ille gestet? Memi-

John. 21.

nisi quoties adversus lupum, qui nunc te tuosque discerpit, dilaniat, devorat, cum maximis suorum copiis, ut te ab amicis tuis desertam defenderet, adcurreret, adulari. Revertere in te tandem, revertere, & exemplo filij prodigi, vide quot in domo matris tuæ abundant, tu autem fame peris. Præterdite, o beatæ mentes, quæ in cælo degitis pereuntibus lumen, conciliate illis gratiam divinam, robur cæleste inspire, miseremini errantium, miseremini pereuntium: tum quia Græcorum schismati & vestigijs non contemnenda mundi pars inhæret; hujus enim sectæ & religionis sunt Moscovitæ, Rutheni, & aliæ nationes: latissimè namque patent eorum ritus & fines: nam ab ortu Solis gaudent Constantinopolitano ac alijs tribus Patriarchatibus; à Septentrione universo Moscoviæ Patriarchatu & Lituaniæ parte, hoc est, alba Russia & rubra; à Meridie Cypro & Creta, in qua 14. millia pagorum numerantur: occupantque alias quam plurimas gentes, præcipuè verò *Georgianos*, quos *Iberos* appellant Cosmographi, qui omnes, exceptis paucis, qui Romanam Ecclesiam venerantur, ut matrem, iisdem errorum tenebris implicantur.

Pro Græcorum igitur aliorumque Schismaticorum salute procuranda quatuor præstabitur. *Primò* de erroribus, qui Græcis attribuuntur, de Schismatis origine ac confutatione dicemus. *Secundò* de ratione juvandi Græcos, aliosque Schismaticos, eosque ad fidem alliciendi. *Tertiò* in quibus rebus communicatio cum Schismaticis, Catholicis à sacris Canonibus sit permessa.

C A P V T I.

De erroribus, qui Græcis attribuuntur, & de eorum confutatione.

PRæcipui Græcorum errores, qui illis à Concilio Florentino & alijs imputantur, quinarium numerum non excedant.

Primò, negant Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio.

Secundò, asserunt Sacramentum Eucharistiæ confici non posse in azymo pane, sed præcisè in fermentato; adeoque tenaciter inhærent his duobus erroribus, ut inter alia perverta dogmata, propter quæ ab Ecclesia Romana deservire, hæc duo omnino præcipua, & veluti totius dissensionis capita fuerint.

Tertiò, docent nullum esse purgatorium locum, in quo anime corporibus emigrantes purgentur à lordibus, quas in corpore conuaxerant, antequam in æterna tabernacula recipiantur, & ex consequenti nihil prodesse defunctis sacrificia, elemosynas, & hujusmodi opera pia, quæ à vivis pro illis offeruntur.

Quartò, quod Sancti post hanc vitam ante diem iudicij DEUM facie ad faciem non vident, neque ejus visione fruuntur, nec peccatores ante eundem diem inferni supplicij afficiantur.

Quintò errant, negantes Summum Pontificem Romanæ sedis Apostolicæ caput esse totius Ecclesiæ, ac B. PETRI Apostolorum Principis successorem. Concedunt ipsi quinque esse totius Ecclesiæ primarios, & præcipuos Patriarchas, *Romanum, Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Ierosolymitanum*, & inter hos quidem Romanum ordinis quidem & dignitatis primatum habere, ita ut in Concilijs & alijs Conventibus primum locum in sedendo, sententiam dicendo, suffragium ferendo, & subscribendo tenere debeat, sic tamen ut nihil juris & potestatis in alios quatuor, præcipuè vero Constantinopolitanum habeat. Guido Carmelita & post ipsum Gabriel Palæottus de sectis hæreticorum, verbo *Græci*, multos alios errores Græcis attribuunt; licet Lucinia-

Guido
Carmelit.
Gab.
Palæot.

nus natione Cyprius, Ordinisque Prædicatorum *Lucinianus*, Theologus, pius & doctus apud Posselinum *Tom. Cypri. Biblioth. lib. 6. c. 8.* magnam prædicorum errorum partem fuisse Græcis impostam contendat, ut nos etiam obiter hic adnotavimus.

Ex mente igitur prædicorum Auditorum errant Græci *primò*, affirmantes simplicem fornicationem non esse peccatum contra illud Christi Matth. 5. *De corde exeunt cogitationes mala, homicidium, adulterium, fornicationes, furta, &c.* quamvis Lucinianus, ubi supra, excale Græcos ab hoc errore.

Secundò errant Græci, cum dicunt eos, qui sunt aliquibus peccatis implicati, cum Eucharistiam suscipiunt, non recipere corpus Domini, contra illud Apost. *Quicumque manducaverit panem, & biberit calicem Domini indignè, &c.* quibus verbis factis ostenditur, quod peccatores verè illud sumant, licet indignè, & quod iudicium accipiant, non dijudicantes corpus Domini: licet Lucinianus falsò hunc errorem Græcis imponi assermet.

Tertiò primas nuptias admittunt, secundas damnant: in quo clarè Evangelio contra dicunt Matth. 10. & 19. Si enim alter conjugum mortuus sit, alter solutus est, ut iterum possit nubere. Sed Lucinianus negat damnari secundas nuptias à Græcis; fatetur tamen solere Græcos Sacerdotes in primis benedicere, sed non in secundis.

Quartò docent nuptiarum fædus posse pro conjugum arbitrio dissolvi & fieri divortium. Lucinianus tamen apud Posselinum ubi supra, affirmat, nunquam inter Græcos permittum fuisse divortium, quo liceret novas quaerere nuptias.

Quintò errant, affirmantes Latinos contra Apostolorum præceptum non servare abtinentiam à sanguine & suffocato, non advertentes illud Apostolorum decretum contra idololatriam cultores latum fuisse, qui immolatum & idololatriam edebant. Quare tantum illud servandum erit sicut & à Catholicis servatur, ubicunque inter gentes, quæ idola adorant, immolantia sunt. Porro illo Apostolorum decreto tantum immolantia & non alia prohiberi docent gravissimi Orientalium Patres, B. Cyrillus Hierosolymitanus in 4. *Catechisi*, B. Cyrill. D. Grego. Nazianz. *Serm. in sanctum Pascha*, Justin. *Greg. Naz. Martyr. q. 43.* Origenes *lib. 8. contra Celsum*, & alij.

Sextò Mart. Origenes.

Sexto afferunt Eucharistiæ Sacramentum, in die cenæ Domini confectum, esse excellentioris virtutis & efficacis, quàm alio quolibet die confectum. Hunc tamen errorem falsò imponi Græcis Lucinianus quoque defendit.

Septimo errant Græci cum Sacramentum extreme unctionis infirmis quandoque ad corporis quoque salutem prodesse negant: id enim aperte pugnat contra illud Jacobi, qui de hoc Sacramento loquens ait: *Et oratio fidei salvabit, vel (ut textus Græcus habet) sanabit infirmum.*

Octavo, affirmare etiam Græcos refert Prateolos, ubi supra, non esse peccatum dare aliquid ad usum, contra illud Luca 6. *Mutuum date nihil inde sperantes.* Et quod deterius est, non esse necessarium rei furto sublata restitutionem, ut quis possit assequi vitam æternam: non animadvertentes, *non tolli peccatum, nisi restituatur ablatum.* Si quid aliquem defraudaverit (inquit Zachæus) reddo quadruplum. Hanc tamen esse calumniam apertam in Græcos docet Lucinianus; nam apud illos asserit hæc verè peccata censeri, atque ab eorum sacerdotibus adigi penitentes, ut reddant quod debent.

Nono, mortua Sacerdotis uxore, credunt Sacerdotem non amplius esse Sacerdotem, quasi ab uxore & non à Christo per Episcopum sacerdotium suscepisset, vel character sacerdotialis esset debilis. Hunc tamen errorem Lucinianus Græcis imponi apertissime docet ubi supra.

Decimo, errant Græci existimantes, non licere Christi imaginem sculpi, sed tantum depingi, non animadvertentes sculptilia à DEO fuisse prohibita, ut Judæorum animos pronos, ad idololatriam, ab eadem averteret: Orta vero jam Evangelij luce, seclusoque idololatriæ periculo, licet hominibus DEI, Sanctorumque aliorum memoriam omnibus pijs modis sive per imagines depictas sive sculptas excitare, & ad mentem revocare. Hi sunt errores qui Græcis solent attribui.

Adversus Græcorum errores scripserunt in primis ipsius Ecclesiæ Græcæ viri doctissimi, Emanuel Caleta, Patriarcha Constantinopolitanus, Georgius Protosingelus, Theodorus Gaza, Georgius Trapezantius, Bessarion Cardinalis Nicænus, qui & postea fuit Patriarcha Constantinopolitanus. Et præcipuè Georgius Scholarius (deinde vocatus Gennadius cum Patriarcha Constantinopolitanus nominaretur) qui cum Synodo Florentinæ cum alijs Græcis adfuerit (ubi omnes de suis erroribus convicti ad Ecclesiæ unitatem redacti sunt, postea verò retrorsum abeuntes omnes ad vomitum reversi sunt) elegantè Græcorum errores confutavit, eorumque calumniis contra Ecclesiam Latinam objectis doctè & piè respondit: cuius opera versa in Latinam linguam habentur Tom. 4. Bibliothecæ SS. Patrum.

Ex Latinis verò D. Anselmus Archiepiscopus Cantuar. in *Opus. de azymo*, Rabanus Maurus de *Institutione Clericorum* li. 1. c. 31. de Sacramento corporis & sanguinis Domini, Hugo Etherianus adversus errores Græcorum ad *Alexandrum tertium* Pontificem Maximum libris tribus, qui habentur Tom. 9. Bibliothecæ Sanctorum Patrum, & Chrisolanus Mediolanensis Archiepiscopus de Spiritu sancto, S. Tho. de Aquino *Opus.* 1. & 2. contra Græcorum errores, & omnes ejus expositiones in primam partem in quæst. celebri de processione Spiritus sancti, Cardinalis Turrecrem. in Expositione decreti de unione facta in Synodo Florentina, & novissimè licet breviter Antonius Possel-

vinus vir pius & doctus in sua *Molcovia*, Azorius 2. Tom. *Institut. Moral.* lib. 4. cap. 14. Et potissimum, ut alios nunc omitam, sacra Synodus Florentina, ubi Patres doctissimè Græcorum errores confutaverunt. eisque penitentiam, & obedientiam Ecclesiæ Romanæ præstandam persuaserunt, factaque unionis Bulla ab Eugenio IV. Pontifice Maximo Græci discessere, cum tamen neque ab ipsis, neque à Latinis, tunc fuissent apud Græcorum nationes, neque Concilij Florentini decreta, nec unionis Bulla publicata, quod causa fuit, ut Græci sicut & antea, in suis erroribus permancerent.

CAPVT II.

De origine errorum & schismatis Græcorum.

Dicam nunc breviter de origine schismatis Græcorum. Dum Orthodoxa fides in Oriente vigeat, Græci primatum visibilis hujus ac militantis Ecclesiæ PETRO Apostolo, ejusque successoribus fuisse à Christo Domino collatum, facile credebant, & confitebantur, ut latius probat Cardinalis Bellarm. lib. 2. de *Roman. Pontif.* in Controversia de Summo pontifice. Quare in Conciliorum confirmatione necessariam Romani Pontificis auctoritatem agnoscebant, & cum vel ab hæreticis, vel ab ipsis Imperatoribus Patriarchæ sive Episcopi aliqua afficiebantur injuria, ad Romanam Sedem, ut defenderentur confugebant.

Quinimò ex toto terrarum orbe ad eandem veluti ad Petri Sedem Episcopi de rebus fidei, aliisque gravissimis quæstionibus scribebant: atque ad ejusdem Pontificis maximi iussum vel cogebat Concilia, vel coacta petebant, ut confirmarentur. At cum Constantinus Magnus Imperij sui sede Bizantium translata, Romam Christi vicario cessisset; Græci terreni Imperatoris præsentia inflati anno Domini 381. Episcopum Constantinopolitanum, qui antea nec Patriarchatus munere fungebatur, tribus Orientis Patriarchis anteponebat, & secundum à Romano Pontifice facere voluere, sicut ex Concilij Constantinopolitani Canon. 5. patet. Nec hoc quidem contenti, anno Domini 451. eundem Constantinopolitanum Episcopum Romano Pontifici parem efficere conati sunt, ut ex *Act.* 16. Chalcedonenis Synodi constat. Prope verò annum 600. Episcopum Constantinopolitanum Oecumenicum, id est, orbis terræ Episcopum sive universalem Pastorem ausi sunt nominare. Ac denique anno 1054. (ut superbia ascendit semper) apertum schisma prodire cœpit, adeo ut solum antea semina jacta viderentur: imperante enim illo tempore Constantino Monomacho, Patriarcha Constantinopolitanus nomine Michael, cupiens re ipsa universalis fieri Patriarcha, cujus dignitatis nomen jam dudum sibi usurpaverant ejus prædecessores, proclamare cepit Romanum Pontificem, omnesque alios Latinos esse excommunicatos, ob hanc causam, quia Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere assererent, & contra decretum Concilij Nicæni in Symbolo illud *Filioque* addidissent. Romano autem Pontifice de prima Sede ejecto, ad se primam Sedem jure pertinere, quia post Romanum primus esset, ajebat. Hæc fuerunt Græcorum schismatis semina: sed quia exæcati tumore superbiæ ordinem à Christo institutum

Jacobi 5.

Luca 6.

Luca 19.

Lucianus, Cyrillus, Dominicus

I. Cor. 10

Eman.

Cal.

Georg.

Prot.

Theo. Ga.

za, Georg.

Trap. Bess.

sarian.

Georg.

Scholar.

Ansel.

Cantuar. Rab.

Maur.

Hugo

Ether.

Chrisol.

Mediol.

Archiep.

S. Tho.

mas, Card.

Turre.

Cyrillus, Gregorius, Iacobus, Ursus, Laurentius, Hieronymus

torum & honorem Petri successoribus debitum, arripere & perturbare conati sunt, ipsi potius perturbati atque confusi sunt, Turcarum mancipia effecti, bonis litteris, & libris, corporibusque Sanctorum Patrum ipsis ademptis, & ad unam veram Romanam Ecclesiam translatis. Qui plura desiderat de Græcorum Schismatis origine, legat Azorium 2. Tomo Institut. Moral. lib. 4. c. 18. per totum.

CAPVT III.

De processione Spiritus sancti Disputatio, in qua ostenditur Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere.

Cum Græci negent Spiritum sanctum à Filio procedere, & conuerantur Latinos ad Symbolum Nicænum addidisse illam particulam (*Filioque*) duo nobis erunt tractanda. Primum probabimus ex scriptura sacra, Concilijs, & Patribus (potissimum Græcis) Spiritum sanctum à Filio quoque procedere. Secundo meritò potuisse, & debuisse Latinos particulam illam (*Filioque*) symbolo addere.

De origine hujus erroris & schismatis aliqua licet breuiter attingimus supra, nunc breuitati etiam consulentes, scire oportet, olim in symbolo Nicæno & Constantinopolitano nullam mentionem fieri de processione Spiritus sancti à Filio, quia cum in Ecclesia non essent circa hoc exortæ hæreses, non opus fuit in symbolo id explicare: postea verò cum Orthodoxi omnes unanimi consensu docerent Spiritum sanctum à Filio etiam procedere, pertinaciter id negantibus Græcis, addita fuit majoris charitatis gratia, ab Ecclesia symbolo Nicæno & Constantinopolitano illa particula *Filioque*. Quando verò fuerit à Latinis facta illa additio *Filioque*, licet id clarè non constet, verisimilius creditur fuisse factam circa annum sexcentisimum. Nam in Concilio Toletano octavo celebrato circa annum sexcentisimum quinquagesimum tertium, recitatur symbolum cum hac additione: & cum ante hoc tempus, non inueniatur cum illa, ut constat ex Concilio Toletano tertio, anno quingentesimo octuagesimo nono celebrato, signum evidens est, illo medio tempore, fuisse à Romano Pontifice, additionem factam, ut creditur in Concilio ingenti Latinorum Patrum propter dissensiones quasdam exortas inter Galliam & Hispaniam: quamvis non constet quale fuerit illud Concil. ut notauit D. Thom. 1. p. q. 36. art. 2. unde quamvis certò non possit explorari, neque locus, neque tempus hujus additionis, certum tamen est, vel in aliquo Concilio generali, vel auctoritate alicujus summi Pontificis additam esse.

Ex scripturis ostenditur Spiritum sanctum procedere à Filio.

Joan. 16. Primum Joan. 16. *Omnia, quæ habet Pater mea sunt,*
Joan. 17. inquit Christus, Item Joan. 17. *Omnia tua mea*

sunt: id est, quicquid habet, Pater habet etiam Filius, excepta sola Paternitatis relatione, ut Augustinus exponit: sed Pater habet esse principium Spiritus sancti non ut Pater, sed ut Spirator: ergo & Filius id ipsum habet. Deinde si Pater & Filius non haberent omnia communia, excepta relatione opposita, distinguerentur plusquam relatione, & proinde substantia. Nam Pater ut Spirator non est relativum ad Filium: ergo sicut Spirator distinguitur à Filio, distinguitur per spirationem non ut relatio est, sed ut forma quædam in Patre subsistens, & proinde Pater & Filius in substantia differunt, quæ fuit Arianorum hæresis.

Secundò Joan. 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Quid accipiet à Filio Spiritus sanctus nisi scientiam? nam paulò ante dixerat vers. 13. *Non à seipso loquetur, sed quacunque audiet loquetur,* & de scientia exponunt Chrysostomus, Cyrillus, & Augustinus. Quomodo autem potest Spiritus sanctus accipere à Filio scientiam, nisi accipiendo ab illo essentiam? Quicquid enim aliud dicitur, sicut Spiritus sanctus creatura. Theophil. & Euthymius duas insinuant solutiones. Prima Spiritum sanctum accipere de scientia Filij, quis nihil docet contrarium ijs, quæ docuit Filius, Secunda illud, *de meo*, significare de meo thesauro, qui est Pater, ac si diceret: Accipiet unde ego accepi.

Sed prima solutio non quadrat: non enim solum Christus dicit, *Accipiet de meo*, sed etiam dicit, *Non loquetur à semetipso*, ubi aperte indicat scientiam Spiritus sancti non esse illi à seipso sed à Patre, & Filio: Deinde ipse Christus rationem reddit quare dixerit, *accipiet de meo*, quia *omnia, quæ habet Pater, inquit, mea sunt.* Quæ ratio non videtur quid valeat, nisi admodum extorqueatur textus, si sensus non sit, accipere de Filio Spiritum sanctum, ut accipit à Patre. Secunda solutio etiam non satisfacit: Nam thesaurus scientiæ in Deo non est persona Patris præcisè ut persona, sed essentia diuina, quæ est communis Patri & Filio. Thesaurus enim, & scientia perfectionem absolutam significant, perfectio autem absoluta ad essentiam spectat. Quare Paulus ad Coloss. 2. *In Christo, inquit, omnes thesauri sunt scientiæ & sapientiæ Dei.* Spiritus ergo accipiens de hoc thesauro accipit de re communi Patri, & Filio.

Quæres, quare dixerit *de meo*, & non potius *meam essentiam*, aut *sapientiam*, &c. & cur ait in futuro *accipiet*, & non in præsentibus *accipit*. Respondeo *de meo*, dixisse, quia Spiritus sanctus non accipit Filiationem, sed essentiam, & proinde non totum id, quod est in Filio accipit, Dixit autem *accipiet* in futuro, quia acceptio illa est æterna, & continet in se virtute omnia tempora; Scripture autem tempora exprimit prout res de qua agitur postulat; hoc autem loco describitur Spiritus sanctus tanquam legatus à Patre, & Filio mittendus ad Apostolos; legati vero tunc instruuntur, cum mittuntur, ideo dicit, *quacunque audiet, & de meo accipiet.*

Tertiò Joan. 16. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: Si autem abiero mittam eum ad vos.* Item cap. 15. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre.* Missio autem tantum esse potest, aut per imperium, quomodo mittuntur servi à Dominis, aut per Consilium, quomodo dicuntur mitti, qui instruuntur à sapientioribus; aut per modum causæ, cujus gratia, quomodo mittit ad bellum, cujus meritis sit bellum; aut per modum consensuum, quæ ratione mittit, qui consentit multi, vel quia res tantum.

tum mittuntur ejus, qui dicitur missus, sicut qui diceretur mitti, quando mittuntur insignia ejus. Denique aut per naturalem productionem, quomodo arbores dicuntur emittere flores.

Primo & secundo modo Spiritus sanctus non potest dici à Filio mitti, cum non sit inferior, aut potentia, aut sapientia Filio. Neque tertio & quarto, tum quia hoc non est nisi improprie mitti, tum quia etiam dici posset Patrem mitti à Filio, quia filius est etiam causa sua meritis, & consentit ut ad nos veniat Pater. Quinto quidem contendunt Græci Spiritum sanctum mitti à Filio, scilicet quod Spiritus sancti dona nobis largiatur Filius: sed aberrant, tum quod non solum dona dentur Spiritus sancti, sed etiam ipse Spiritus sanctus ad Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Ecce distinctionem inter dona ipsa, & Spiritum sanctum. Deinde si mittere Spiritum sanctum sit tantum mittere dona, Pater mittetur etiam à Filio, & Spiritu sancto: quia qualibet persona est auctor omnium donorum. Denique pari ratione dici posset, mitti Filium à Patre, nihil aliud esse, quam mitti Filij dona, & sic eluderetur Incarnationis Mysterium.

Joan. 20. Quarto Joán. 20. *Insufflavisti, & dixisti: Accipite Spiritum sanctum,* hac enim cæremonia voluisse Christum declarare Spiritum sanctum ab illo procedere, docent August. lib. 3. in Maxim. cap. 14. Cyrill. 12. in Joán. c. 56.

Mat. 10. Rom. 8. Quinto eodem modo in scriptura dicitur Spiritus sanctus Patris Spiritus, & Filij Spiritus; *Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Rom. 8. *Si quis Spiritum Christi non habet.* At dicitur Spiritus Patris, quia à Patre procedit: ergo similiter dicitur Spiritus Filij, quia ab ipso procedit.

Nec respondere possunt dici Filij Spiritum, quia simul cum Filio à Patre procedit, vel quia est Filio similis. Nam sicut non obstante relatione Spiritus sancti ad spirantem diceretur Filij Spiritus sanctus, eo tantum quod procedant ambo à Patre, vel quia similes in natura: pari ratione dici posset Christus Spiritus sancti Filius, & verbum non obstante relatione ad Patrem, & dicentem, quia simul etiam ambo à Patre procedunt, & item in natura similes.

Idem probatur ex Concilijs.

E Adem fidei veritas definita est in Concilijs. Et in primis Concilium Ephesinum in Epistola totius Concilij ad Nestorium his verbis definit: *De Spiritu quoque cum dicit: Ille me clarificabit: hoc rectissime sentientes unum Christum Dominum, & filium non velut alterius egentem gloria, consitemur à Spiritu S. gloriam consecutum, qui ejus spiritus nec melior, nec superior ipso est. Sed quia humana opera faciens ad demonstrationem sua Deitatis virtute proprii Spiritus utebatur, ab ipso glorificari dicitur, quod virtus sua, vel disciplina qualibet unumquemque clarificet. Quamvis enim in sua sit substantia spiritus ejus, & intelligatur in persona proprietatis, juxta id quod spiritus est, & non Filius, attamen alienus ab illo non est: Nam spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est. Unde & ab isto similitur sicut ex DEO Patre procedit. Denique hic ipse Spiritus etiam per Sanctorum manus Apostolorum miracula gloriosa perficiens Dominum clarificavit. ESUM Christum postquam ascendit in caelum. Nam creditus est Christus natura DEUS existens per suum Spiritum virtutis: efficiens, ideoque di-*

*cebat, De meo accipiet, & annuntiabit vobis. Nequaquam verò participationis alterius idem Spiritus sapiens, aut potens dicitur, quia per omnia perfectus est, & nullo profusus indigens bono: nam paternæ virtutis, & sapientia, id est, Filij, spiritus creditur; & ideo ipsa res, & subsistente virtute virtus, & sapientia comprobatur. Haec enim Nestorius Christum hominem distinctum suppositum astrueret à Filio Dei, nec beatam Virginem DEI genitricem confiteri velle: cumque illum errorem etiam inde probare contenderet, quod Christus homo fuerit à Spiritu S. clarificatus, ut ipsemet & Joán. 16. prædixerat ea sententia, *Ille me clarificabit,* &c. explicat Conc. quam ratione Christus à Spiritu S. sit clarificatus, addens eum Spiritum esse Spiritum Christi, quatenus Christus est DEI Filius, à quo etiam, inquit, sicut ex DEO Patre procedit.*

Quod autem Epistola illa non fuerit solius Cyrilli, sed totius Ephesinæ Synodi, constat in primis ex verbis illis ad initium ejusdem Epistolæ: *Religioso, & Deo amabili Nestorio, Cyrillo, vel quicumque sunt apud Ephesinam synodum.* Fit autem in ea peculiaris mentio Cyrilli, quoniam auctoritate Celestini Papæ præsidebat toti Concilio. Constat deinde, quoniam ex sequentibus Concilijs generalibus in Græcia celebratis est manifestum, Patres illius Concilij fidei defensionem adversus Nestorium consecisse, quæ sanè nulla alia est in ea Synodo, quam ea, quæ in ea Epistola continentur. Nam fidei confessionem, quam ejus Concilij Patres fecerunt, in qua fusus, ut errores Nestorij flagitabant, exponuntur Nicænz, Constantinopolitanæque Synodi confessiones: eam, inquam, confessionem unà cum tredecim Anathematismis in Epistolæ formam redactis ad eundem Nestorium absentem, si forte respiceret, tanquam ad amicum benigne direxerant.

Accedit præterea, quod ex eisdem Concilijs, quæ sunt in Græcia consecuta, certum est, quæ continet ea Epistola fidei definitiones esse. In Concilio enim Chalcedonensi, *actio quinta* in prima fidei definitione suscipiunt Patres tanquam fidem orthodoxam ea, quæ in tribus præcedentibus Concilijs generalibus definita fuerunt: scilicet in Nicæno, Constantinopolitano, & Ephesino. Cumque ad Ephesinam ventum est, adjicitur sequens sententia: *Statimur etiam S. synodum Ephesinam, cujus fuerunt auctores venerabilis memoria Celestinus Roma urbis, & Cyrillus Alexandria Ecclesiæ Sacerdotes.* In secunda vero fidei definitione additur beatissimi quondam Cyrilli Alexandrinæ Ecclesiæ Sacerdotis Synodicas Epistolas, tam ad Nestorium, quam ad ceteros per Orientem congruas, & sibi consentientes suscipit, ad confirmationem quidem Nestorianæ amentis, & ad interpretationem eorum, qui religioso zelo salutatis symboli cupiunt intellectum. In quinta præterea Synodo, *actio quinta anathematismo 13. & 14.* feriuntur anathemate, qui repugnant definitis à S. Synodo Ephesina, & beato CYRILLO, sique manifesta mentio de contentis in Epistola ad Nestorium. In sexta etiam *act. 7.* in definitione fidei Orthodoxæ suscipiuntur Epistolæ synodice, quæ à B. Cyrillo scriptæ sunt adversus impium Nestorium, & ad Orientales Episcopos, & denique ea omnia, quæ à quinque præcedentibus Concilijs universalibus definita fuerant. Quo fit, ut dogma de processione Spiritus sancti à Filio in tertia Synodo generali fuerit definitum, & in tribus sequentibus in Græcia celebratis confirmatum, ac subscriptum.

Eandem veritatem statuit Concilium Lateranense.

nense secundum, sub Innocentio tertio *Cap. firmitec de sum. Trin. & fid. Cath.* his verbis *Pater à nullo, Filius à Patre, ac Spiritus sanctus pariter ab utroque.*

Item in *Conc. Lugdunensi Cap. fidei de summa Trinitate, & fide Catholica lib. 6.* ubi Gregorius X. *Fideli*, inquit, & devota professione fatemur, quod Spiritus sanctus aeternaliter, ex Patre, & ex Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio, non duabus inspirationibus, sed una inspiratione procedit. Hoc professus est haecenus, predicavit, & docuit Sancta Romana Ecclesia, mater omnium Fidelium, & magistra. Hoc habet Orthodoxorum Patrum, atque Doctorum Latinorum pariter, & Graecorum incommutabilis, & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragibile praemissa veritatis ignorantiam in errores varios sunt prolapsi. Nos sacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus omnes, qui negare praesumpserint aeternaliter Spiritum sanctum ex Patre, & Filio aeternaliter procedere, sive etiam temerario ausu asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre & Filio tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno procedat. Haec Gregorius X. in eo Concilio.

Accedit Concilium Florentinum, cui Joannes Palaeologus Graecorum Imperator, Patriarcha Constantinopolitanus, & multi alij Episcopi Graecorum interfuerunt, ubi post longam disputationem communi Latinorum, & Graecorum consensu *Sess. ultima* in litteris sanctae unionis, Decreto de processione Spiritus sancti sequens definitio edita est: *Approbante hac sacra Synodo Florentina, definitum, ut hac fidei veritas ab omnibus Christianis credatur, & suscipiatur, quia Spiritus sanctus à Patre, & Filio aeternaliter est, & essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul, & Filio, & ex utroque aeternaliter, tanquam ab uno principio, & unica inspiratione procedit, Declarantes, quod id SS. Doctores, & Patres dicunt ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur Filium quoque esse, secundum Graecos quidem causam, secundum Latinos verò principium subsistentia Spiritus sanctificus & Patrem. Et quoniam omnia, quae Patris sunt ipse Pater unigenito Filio suo gignendo dedit, praeferre esse Patrem hoc ipsum, quod Spiritus sanctus procedit ex Filio, ipse Filius à Patre aeternaliter habet, si quo etiam aeternaliter genitus est. Haec Florentina Synodus. In eisdem litteris sanctae unionis legere licet: rationem, qua Graeci, & Latini ad concordiam venerunt, teste enim utriusque explicarunt, quod antea dicebant, inventum est eos solis verbis dissensisse, cum Graeci non se satis explicarent, nec intelligerent Latinos, crederentque eos in ea esse sententia, ut dicerent Spiritum sanctum procedere à Patre, & Filio tanquam à duobus principiis, distinctisque inspirationibus, quod nunquam asseruerunt, ut patet ex *Conc. Lugdunensi*, ubi contrarium fuerat definitum.*

Divus Antoninus tertia parte suarum *historiarum titulo 22. cap. 13. §. 13.* refert nullum ferè fructum ex ea concordia fuisse sequutum, eò quod Graeci non curaverint eam definitionem populo tradere, quin potius Episcopi, & Sacerdotes, qui Concipientes non adhaerunt, in eodem errore suo permanerint, & mortuo Joanne Palaeologo per sequentis Imperatoris creationem ad statum pristinum errore Graeciae redierint, unde perseverant adhuc Graeci ab Ecclesia Romana divisi, non minus, quam ante Concilium Florentinum. Ad d. D. Antoninus in penam tanti delicti 14. anno sequenti post Concilium Florentinum, Constantinopolim videri captam à Turcis, & patet post totam Graeciam.

Eandem veritatem statuit Concilium Toletanum primum in *Confessione Fidei* cum dicit, *Spiritum quoque esse paracletum, qui nec Pater sit ipse, nec Filius, sed à Patre, Filioque procedens.* Fuit vero Conc. hoc confirmatum à Leone primo. Cujus auctoritas congregavit, firmavitque Conc. Chalcedonense. Idem affirmat Leo primus *sermone secundo in Pentecosten.* Idem Toletanum tertium *anathematismo tertio*, Toletanum quartum *cap. 1.* Toletanum sextum *cap. 1.* Toletanum octavum in *Symbolo Fidei*, demum Toletanum undecimum in *professione Fidei.*

Ex Patribus Graecis idem statuitur.

Eandem veritatem non solum Latini omnes (semper constanter assererunt, sed etiam (ut ex *Conc. Lugdunensi, & Florentino* constat) praecipui Graeci Patres: in quorum numerum referuntur, quotquot Ephesinae & tribus sequentibus Synodis generalibus in Graecia celebratis interfuerunt. Et quamvis Graeci Patres in duas soleant classes dividi, quod alij Spiritum sanctum à Patre, Filioque procedere ferè eisdem verbis ac nos dissentire fateantur; alij autem, licet in verbis Latinorum non consentiant, re tamen ipsa nihil differant, dum docent Spiritum sanctum à Patre per Filium procedere. Utriusque classis Patrum testimonia referam.

In primis S. Athanasius: *Spiritus sanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Haec ille in *Symbolo.* Quod Athanasij esse patet: primò, quia Nazianzenus *Oratione de laudibus Athanasij* dicit eum composuisse perfectam fidei confessionem Occidenti, & Orienti notam. Secundò, quia Augustinus in *Psal. 120.* citans nominatim Athanasium Episcopum Alexandrinum, integrum vesiculum hujus Symboli adduxit, & suppresso Athanasij nomine, utitur hujus Symboli *sententia lib. 5. de Trinit. 8. Epist. 174. Enchirid. cap. 36.* passim, ut in Ecclesia notissimi.

Non fuisse autem particulam, (*Et Filio*) additam huic symbolo, hinc constat, quod habeatur in Graeco; & quod Toletanum *quartum cap. primo* recitat confessionem fidei ferè ad verbum, sumptam ex hoc symbolo, in qua haec particula habeatur. Quare cum Graeci non haberent quid responderent ad hoc testimonium, dicebant, teste Genнадіо *lib. pro defensione Concilij Florentini cap. primo sect. quinta* Athanasium fuisse ebrium cum haec scripsit.

Idem quoque Athanasius *serm. quarto* contra Arianos affirmat Spiritum sanctum accipere à verbo. In Epistola ad Serapionem Episcopum de Spiritu sancto, sic loquitur: *A Patre dicitur procedere, quoniam à verbo Patri desumit, & mittitur, & donatur.* Et infra: *Spiritus porro à Filio accipit: de meo enim (inquit) accipit & annuntiabit vobis.* Et paucis interjectis: *Cum igitur istiusmodi ordinem, & naturam habet Spiritus ad Filium, qualem filius habet ad Patrem, qui fieri potest, ut qui Spiritum sanctum creaturam dicit, non illud idem necessario, & de Filio sentiat?*

Sanctus Cyrillus in illud Joëlis: *Effundam de Spiritu meo, haec habet: Quatenus enim DEUS ex DEO naturaliter est Filius, genitus enim est ex Deo patre, proprius ipseus, & in ipso, & ex ipso est Spiritus, sicut profecto & ex Patre ipso intelligitur.* Idem in *Exposit. 9. Anathematismi*, sic ait: *Factus homo unigenitus Dei Filius mansit*

fit quoque DEVS, omnia quae Pater habens prae se esse Patrem, propriamque sibi, qui ex ipso, & ipsi innatus est Spiritus sanctus. Idem etiam in Apologia ad Theodoretum, ait: *Procedit enim sicut ex DEO Patre Spiritus, iuxta Salvatoris vocem, non tamen alienus à Filio est. Omnia enim habet cum Patre, & idcirco dictum quoque est illud: De meo accipiet. Et in lib. ad Palladium per interrogationem, & responsionem, ait: Mirabilis haudquaquam est Spiritus sanctus, vel ipsum mutari intelligit, in ipsam Momus divinam resultabit naturam; si DEI Patris est, nec non & Filij, substantialiter ex ambobus, hoc est ex Patre per Filium effusus Spiritum. Et in quinto ad Heremiam, inquit: Cujus proprium esse dicimus Spiritum sanctum? Num solus DEI Patris? vel certe Filij an verò utriusque divinis, & amborum tanquam unum ex Patre per Filium propter identitatem essentiae? Hermia responder, ita ajo, amice, Et Cyrillus, rectè.*

Sanctus Epiphanius in Anchorato apertissimis verbis: Spiritus sanctus ex Patre, & Filio tertius appellacione. Et ibidem: *Uterque habitat in homine iusto, Christus, & Spiritus ipsius. Si ergo Christus ex Patre creditur DEVS de DEO, & Spiritus à Christo, vel ex ambobus, ut Christus ait: qui ex Patre procedit, & ille de meo accipiet. Et ibidem: Atqui dicit aliquis: Ergo dicimus duos Filios esse, & quomodo Christus unigenitus? Nequaquam. Tu vero qui es, qui contraria de eo dicit: filium vocat ex se. Spiritus autem sanctus ab utroque. Et ibidem: Spiritus sanctus, Spiritus veritatis est, lumen tertium ex Patre & Filio. Et rursus: Quemadmodum enim nemo noscit Patrem, nisi Filius, neque Filium, nisi Pater: ita dicere audeo, quod neque Spiritum nisi Pater, & Filius à quo procedit, & à quo accipit. Neque Filium neque Patrem nisi Spiritus sanctus glorificans verè, & docens omnia, qui ex Patre & Filio est.*

Sanctus Basilus Magnus in tertio contra Eunomium circa principium, adeo clarè, & luculenter de veritate hujus articuli disputat, ut Graeci quidam temerario ausu tanti Patris auctoritatem perterritos non dubitarent verba quaedam sancti Doctoris expungere, atque alia de suo addere, sicuti nunc in excelsis legitur libris. Locus verò integer, Basilij proculdubio stylum, & grandiloquentiam reddens, à Bellatione recitatur, qui seillum Constantinopoli legisse, ait, in pluribus vetustissimis manuscriptis: *Qua enim necessitas si ordine, & dignitate tertius est Spiritus sanctus, tertium quoque esse natura? dignitate enim secundum esse à Filio, esse ab ipso habentem, & ab ipso accipientem, & nuntiantem nobis, atque omnino ab illa causa dependentem tradidit nobis peratis sermo, &c. Et contra Eunomium, lib. quinto cap. cui titulus: Quare Spiritus sanctus non est Filij filius? respondet hoc pacto: Non quia per Filium à DEO non sit, sed ne Trinitas insit à multitudine censeatur, & ex filij filios, ut in humanis sit habere putetur. Idem in eodem cap. propterea esse quidem Spiritum ex DEO manifestè declaravit Apostolus dicens, quod Spiritum, qui à DEO est, accepimus. Per Filium autem elucere clarè docet ubi Spiritum ipsius Filij nominat, sicut & DEI Patris. Constat autem legentibus Basilij verba Patrem hunc loqui de aeterna Spiritus sancti productione. Nam illud elucere, vel eluxisse, quod Graeci de temporali missionis male interpretantur, saepe Basilus ipse pro ipsa Spiritus sanctus processione ad intra ut vocant, explicanda usurpavit.*

Sanctus Joannes Damascenus lib. 1. de fid. Orthod. cap. 13. haec habet: *Ipse igitur Pater mens est, verbi abyssus, verbi gignitor, & per verbum pro-*

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

ductor manifestativi Spiritus. Et rursus: Spiritus autem sanctus occulta divinitatis, Patris manifestativa virtus, ex Patre per Filium procedens, ut ipse novit, non generationis modo. Idem in fine capituli ait: Spiritus Patris cum ex Patre procedat, & Filij quoque est Spiritus, non tanquam ex ipso, sed tanquam per ipsum ex Patre procedens, solus enim Pater causa est. Porro illud (per) singularem causae, seu principij naturam, & verba ipsa Damasceni non obscure indicant, & testatur Basilus magnus cap. 8. lib. de Spiritu sancto ad Amphilochem in his verbis: *Quod per Filium creet Pater, neque imperfectam Patris creationem, neque impotentem Filij denotat operationem, sed unitam ipsorum voluntatem significat. Quare vox illa (per Filium) originalis causae confessionem continet, non autem ad coarguendam efficientem causam sumitur. Hoc etiam fuit Basilus cap. 5. ad Amphilochem.*

Idem docet Chrysothomus explicans illa verba: *Omnia per ipsum facta sunt: ait enim: Quod enim sic per ipsum dictum est, nullam aliam ob causam dictum est, quam ut ne Filium aliqui ingenuum suspiceretur. Ergo juxta horum Patrum sententiam vox illa (per Filium) accipienda est, ut originalis in Patre principij significativa. Hoc vero loquendi modo saepissime usus est Basilus Magnus, qui accuratissime, ac plenissime scripsit de Spiritu sancto, tum in quinque adversus Eunomium libris, tum in libro, quem de Spiritu sancto scripsit ad Amphilochem; praesertim verò cap. 18. ubi de Spiritu sancto ita disserit: *Igitur DEI cognitionis via est ab uno Spiritu per unum Filium, ad unum Patrem, & è converso. Naturae bonitas, & quae secundum naturam est sanctificatio, & regni dignitas à Patre per unigenitum ad Spiritum pervenit.**

Sanctus quoque Maximus in Epistola illa, quam citant Graeci Patres, Conc. Florentini declarat simul, ac tuetur dogma, & loquendi modum Ecclesiae Romanae, ait enim, quod Latini dicant ex Filio idem esse, quod Graeci per Filium, illumque loquendi modum, Latinos, inquit, dicere, sumptum esse à Patribus tam Graecis, quam Latinis. Praeterea explanans quid sibi velit aureum Zachariae Prophetae candelabrum, & lucerna, haec ait: *Spiritus enim sanctus ut natura coessentialis est DEO Patri, ita & Filio secundum substantiam est, quippe qui ex Patre essentialiter per Filium genitum ineffabiliter procedit. Ex his duobus loquendi modis & ex Filio, & per Filium Maximus, & Damascenus, sed praecipue posterior hic primum secundo postposuerunt. Imò Damascenus non vult esse dicendum ex Filio, sed per Filium. Quapropter Graeci Patres Concilij Florentini, & praecipue Patriarcha Joseph, ut habetur Sessione 27. post longas disputationes, & Sanctorum Patrum lectiones hujusmodi tandem procul sententiam, cui Graeci omnes acquieverunt.*

Posteaquam audivimus dicta Sanctorum Patrum Occidentalium, & Orientalium, quorum alia Spiritum sanctum ex Patre, & Filio procedere dicunt. Alia vero ex Patre per Filium, tamen per Filium, idem est, quod ex Filio; & ex Filio, idem est quod per Filium; Nos tamen illud ex Filio omitentes dicimus Spiritum sanctum procedere à Patre per Filium ab aeterno, & substantialiter, ut ab uno principio, & causa praepositione, per. in praesenti in Spiritus sancti praepositione significantem causam.

Quapropter videbatur illis inter praepositiones, per, & ex, hoc esse discrimen, quod Praepositio, ex, primum praesentiale, & procatarticum, ut Graeci vocant, principium denotat. Per vero, duo

deo simul connotat, & secundæ personæ actionem, & primæ, hoc est Patris suppositionem, vim, & actum producendi Filio communicantis. Atque in hoc communem Græcorum Patrum dicendi modum, sed præcipuè Maximi, & Damasceni sequuti sunt.

Ejusdem etiam sententiæ fuit Dydimus *lib. 2. de Spiritu sancto* (habetur inter opera D. Hieronymi.) Cyrill. Hierosolym. *Catech. 16. & 17.* Nazianzenus *Orat. 24.* & expressè Chrysostomus *Homilia 1. & 2. de Symbolo Tom. 5.* Philo à sancto Epiphonio Episcopus ordinatus in *lib. enarrationum in Cantica primo Tomo Bibliothecæ*, ac denique Gregorius Thaumaturgus, & Nyssenus referens ejus vitam, quatenus dicunt Spiritum sanctum esse imaginem Filii, ac denique omnes antiqui Patres Græci, excepto Theophylacto.

Sed Græci nobis objiciant Damascenum primo *lib. fidei Orthodoxæ ad finem cap. 11.* ubi ait: *Spiritum sanctum & ex Patre, & Spiritum Patris nominamus, ex Filio autem Spiritum sanctum non dicimus.* Quibus verbis videtur aperte docere Spiritum sanctum ex Patre procedere, non vero ex Filio. Respondemus Damascenum, se verbis quæ continuo sequuntur exponere, neque ea in re à reliquis Patribus dissentire. Subjungit namque: *Sed Spiritum Filij nominamus, (Si quis enim Spiritum Christi non habet, divinus inquit Apostolus, non est ejus) & per Filium apparuisse, & nobis traditum confitemur. Insufflavit enim, & dixit discipulis suis: Accipite Spiritum sanctum. Quemadmodum autem ex sole radius, & splendor (ipse enim fons est & radius & splendor) atque per radium nobis splendor tribuitur, & ipse est, qui illuminat eos, & participatur à nobis. Porro Filium neque Spiritum esse dicimus, neque etiam ex Spiritu.* Hactenus Damascenus. Ex quibus verbis constat eam esse Damasceni mentem, ut dicat Spiritum sanctum esse Spiritum Filii, cum tamen è contrario (ut rectè subjungit) nec dicamus Filium esse Spiritum sancti, nec esse ex Spiritu sancto, eò quòd Filius nihil prorsus accipiat à Spiritu sancto: accipit autem Spiritus sanctus à Filio. Pater etiam Damascenum ostendere velle, ut Spiritus sanctus per Filium à Patre procedat, sicut splendor proficiscitur à sole per radium. Unde addit Spiritum sanctum per Filium apparuisse, & nobis esse traditum tanquam eum, qui à Filio, ut splendor à radio emanavit: Ideoque Christum insufflasse, quasi qui ex se emitteret, produceret, daretque Spiritum sanctum, dixissetque discipulis: *Accipite Spiritum sanctum.*

Joan. 20.

Ut ergo Bessarion *Cap. 7.* suæ orationis rectè notavit, ea ratione dumtaxat Damascenus, & nonnulli alii ex Græcis, affirmant Spiritum sanctum procedere ex Patre per Filium, non secus, ac splendor procedit à sole per radium. Renaunt verò concedere procedere ex Filio, quoniam apud eos dictio (ex) denotat emanationem ab aliquo tanquam à prima origine, & fonte, quo pacto Spiritus sanctus à solo Patre procedit, quoniam is solus à se, & non ab alio habet vim, qua spirat Spiritum sanctum. Verum quia Filius spirandi vim sicut & reliqua accepit à Patre per generationem æternam, haud secus quam radius à sole accipit vim fundendi splendoris, idcirco licet Spiritus sanctus proficiscatur à Filio, sitque ejus Spiritus, quin etiam ab eo detur, & mittatur, renuunt tamen aliqui Græci Patres concedere hanc propositionem, *Spiritus sanctus procedit ex Filio*, licet concedant hanc aliam, *Spiritus sanctus procedit à Patre per Filium*, tanquam per suppositum, & causam intermediam inter Patrem, &

Spiritum sanctum, eo modo, quo radius mediæ causa est inter solem & splendorem. Atque id dicunt denotare dictionem *per*, unde sicut, quia radius principium est intermedium à quo emanat splendor, concedimus splendorem esse radii splendorem, non verò radium esse radium splendoris: ita vult Damascenus, ut dicamus Spiritum sanctum esse Spiritum Filii, non vero Filium esse Spiritum sancti, aut de Spiritu sancto.

Ex hactenus dictis facile intelligitur eos Græcos, qui à Latinis dissentire videntur, solis verbis differre, esseque facillimam inter utramque Ecclesiam concordiam, longè tamen melius loqui ad rem, de qua agitur, Latinos, eoque Græcos, qui cum Latinis conveniunt.

Primum & secundum patent ex eo, quia neutri negant Spiritum sanctum accipere suam essentiam, ac esse subsistens, procedereque à Filio tanquam à supposito intermedio inter Spiritum sanctum & Patrem. Neutri item negant Patrem non ab alio, sed à seipso habere, quòd Spiritum sanctum producat, Filium vero id ipsum sicut etiam cetera à Patre accipere. Utrique etiam affirmant Patrem, & Filium non esse plura principia, sed unum tantum Spiritum sancti: nec spirare Spiritum sanctum distinctis, sed una tantum spiratione: licet Pater id habeat à se, Filius à Patre, Spiritus sanctus ab utroque, seu quòd idem est à Patre per Filium. Solum ergo differunt Græci quidam à Latinis in eo, quòd Græci volunt spirationem Spiritus sancti vocare processionem ex Filio, sed ex Patre per Filium; Latini verò vocant eam spirationem, processionem ex Filio, quæ sanè quæstio est de solo modo loquendi.

Solvuntur argumenta Græcorum:

Primum Græcorum argumentum ex verbis illis Joan. 15. *Cum venerit Paraclitus quem ego mitto vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, conficitur.* Cum enim in iis tam aperte Dominus dixerit Spiritum sanctum à Patre procedere, & non addiderit etiam à Filio, temerarium omnino videtur asserere ab eo produci.

Respondeo cum Augustin. *lib. 3. contra Maxim. c. 14.* solum nominati Patrem, non ad excludendum Filium, sed quia Pater est auctor principalis Spiritus sancti, eò quòd ab ipso Filii potentiam habeat seu virtutem spirandi. Non excludi verò Filium, probatur ex similibus scripturæ loquendi modis. *Matth. 16. Caro* (inquit) *& sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in celis*, in quibus verbis erit solus nominetur Pater, non tamen propterea alia excluduntur personæ, cum ea revelatio facta fuerit à tota Trinitate. Item de Spiritu sancto dicitur, *ille vos docebit omnia*; & tamen Pater & Filius etiam omnia docent, imò, ut *lib. de processione spiritus sancti* ratiocinatur Anselmus, eisi dictum esset, *Nemo producit Spiritum sanctum nisi Pater*, nec etiam excluderetur Filius, sicut nec in illis *Matth. 11. Nemo novit Filium nisi Pater*, non excluditur Filius & Spiritus sanctus à cognitione Filii. Dici præterea ulterius possit, in prædictis verbis manifeste Filium poni, cum Christus dicat missurum se Spiritum sanctum, & missio in divinis, processio sit naturalis.

Secundum. In Concilio Ephesino lectum est symbolum Nestorianorum, & liber Theodoretici contra anathematismos Cyrilli, ac in utroque habetur expressè, Spiritum sanctum non procedere à Filio. Cum verò PP. Concilii tacuerint, omnino

omnino approbasse videntur eam sententiam.

Respondeo, in eodem Concilio, & in quarto, ac quinto lectam fuisse Epistolam Cyrilli cum anathematismis ad Nestorium, in qua bis habetur Spiritum à Filio habere suum esse, & PP. non contradixerunt: ergo (retorquendo argumentum) approbaverunt. Deinde Theodoretus negavit Filium procedere etiam per Filium, quod tamen Græci non asserunt. Igitur si quid valet eorum argumentum, Concilium approbavit sententiam illis contrariam. Denique ipsum Concilium satis suam significavit sententiam, cum summo consensu probavit totam Cyrilli doctrinam, & contrariam Theodoretii, & Nestorianorum damnavit.

Tertium, ex Dionysio *Cap. 2.* de Divin. nominibus p. 1. desumitur, ubi ait: *Solus fons supersubstantialis Deus est Pater*. Respondeo dici solum fontem, non quomodocumque; sed quia non habet aliunde divinitatem: Filius autem dicitur etiam fons, sed de fonte, sicut DEUS de DEO. Ita Epiph. *Hæres. 69.*

Quartum, Basil. Epist. 43. *Nullam* (inquit) *secundum propriam notionem communionem habet Filius tum Patre*; ergo non convenit cum Patre in spiratione.

Deinde ait, propriam notionem Spiritus sancti esse, quod per Filium, & cum Filio cognoscatur, & ex Patre subsistentiam habeat.

Ad primum locum Respondeo, non loqui Basil. de qualibet notionem, sed de notionem, quæ est proprietas, nempe filiatione: spiratio enim non est proprietas, Filius autem in filiatione nullam revera habet communionem cum Patre.

Ad secundum esse pro nobis, si bene intelligatur: non enim vult dicere Spiritum sanctum cognosci ex doctrina, & prædicatione Filii: nam eo in loco disserit de distinctione personarum iætina, & æterna, quæ non debet sumi à temporali nostra cognitione, sed cognosci per Filium, & cum Filio, ut relativum per suum correlativum. Nam paulò antè dixerat, Spiritum sanctum ex Filio pendere, & non posse unum sine alio cogitari (quod est proprium correlativorum,) & proinde Spiritum sanctum esse à Filio. Nemo enim dicit Filium esse à Spiritu sancto.

Quintum. Omnia quæ habet Pater, habet etiam Filius, excepta causalitate, ait Orat. ad Episcop. qui venerant ex Ægypto, Nazianzenus.

Respondeo, non loqui de quacumque causalitate, sed de causalitate Patris erga Filium: vult enim dicere omnia quæ Pater habet esse Filii, exceptis illis, quæ sunt propria Patris. Ita enim postea confert etiam Spiritum sanctum cum Filio, *omnia* (inquit) *quæ habet Filius, habet Spiritus sanctus, excepta filiatione*: id est, excepta proprietate personæ, à qua procedit sive produciuntur.

Sextum. Leo tegius Papa, qui post additionem, *Filioque*, in symbolo factam vixit, (ut testis est Petrus Lombardus 1. *dist. 11.*) iussit scribi ad fidei cautelam in tabula argentea symbolum Constantinop. sine additione illa, & poni in altari post corpus sancti Pauli: ergo illam additionem abstulit.

Respondeo Pontificem dedita opera hoc fecisse, ut servaretur memoria Constantinopolitani symboli, quale fuerat, & ut intelligerent omnes non damnari illud Symbolum, nec esse contrarium nostro. Habet enim Ecclesia plura Symbola, quæ omnia recipit, & honorat, nec unum destruit aliud, quævis aliquid sit expressius in uno, quàm sit in alio.

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

Septimum. In cap. 3. Joannis Theophil. *sanctus*, (inquit) *Latini male hæc exponentes, & minus rectè intelligentes dicunt, quod Spiritus etiam ex Filio procedat*.

Sed Theophil. tempore schismatis vixit, & proinde rejicitur, sicut neque reciperent Græci Bernardum, Rupertum, aut alios similes Patres.

Octavum. Spiritus sanctus est unus: ergo unum habet principium non duo, & una spiratione procedit, non duabus.

Respondeo, hoc totum esse verum, non tamen sequi unum principium esse idem, ac unam personam, & unam actionem ab una tantum esse persona in divinis. Nam unum est principium mundi, & una creandi actio, & tamen mundus est à tribus personis, quibus est communis actio creandi: alias sequeretur aliquam personam divinam non esse creatorem; illud autem unum principium Spiritus sancti est Pater & Filius: qui licet sint duo spirantes, unica tamen spiratione spirant. Nihil enim multiplicatur in Deo nisi relatio opposita; spiratio autem qua Pater spirat non opponitur spirationi qua spirat Filius, atque proinde unica est non multiplex.

Nonum. Pater est sufficiens principium Spiritus sancti, ergo non requirit auxilium Filii.

Respondeo, Filium cum Patre spirare, non quia Pater eget auxilio, sed quia habent eandem potentiam: qua ratione mundus produciuntur etiam à tribus personis necessario, necessitate, quam vocant, producentis, & quia intrinsecè ad rationem Spiritus sancti spectat distingui illam realiter à Patre & Filio, propterea de necessitate etiam, quam vocant producti, ab utroque procedit.

Ultimum. Si à Filio procedit Spiritus sanctus, ergo Patri similior est Filius quàm Spiritus sanctus, Nam Filius spirat cum Patre spirante, & Spiritus non generat cum Patre generante.

Respondeo, si in hoc esset attendenda similitudo, simile sequeretur incommodum, si Spiritus sanctus à solo Patre procederet, nam tunc esset Filius similior Spiritui sancto quàm Patri; siquidem Filius procederet cum Spiritu sancto, & non produceret cum Patre: sed neutrum revera concludit. Nam similitudo attenditur ex parte essentia, non ex parte relationum.

Demonstratur rectè factam additionem *Filioque*.

HÆc particula *Filioque*, est explicatio Symboli, ut declarat Concil. Florent. *Definitus explicacionem verborum illorum (Filioque) veritatis declaranda gratia, & imminente tunc necessitate, licite, & rationabiliter Symbolo fuisse appositam*. Debuit autem explicari symbolum, cum multi credere cepissent Spiritum sanctum non procedere à Filio, hic enim error est contra fidem, teste Athan. in Symbolo: *Hæc est fides Catholica, quam nisi, &c. & Epist. ad Serapionem, & Concil. Florent.* & ubi error ibi remedium quanto possit aptius afferendum est: nullam autem aptius quàm expressa symboli verba, cum symbolum sit quod omnes publicè profitentur.

Sed Latinos sine consensu Græcorum hanc explicacionem facere potuisse constat: tum quod Papa Pastor universalis Ecclesiæ nequeat errare in decretis fidei ex cathedra docens, illius autem est decernere de fide, qui errare nequit, tum quia, & si tantum esset ut minimum primæ sedis

Episcopis, sine quo Concilia robur nullum (ut docet Gelasius in *Tomo de vinculo anathematis*) habent, si fieret Concilium, aliquid Episcoporum ab ipso confirmatum, ut aliquando factum est: tum etiam quod sit vel de fide, vel ritu quæstio: si posterus, potest quilibet in sua diocesi Episcopus aliquem introducere ritum sine aliorum consensu: si prius potuerunt quidem Latini (quavis Roman. Pontifex esset solum Patriarcha ceteris major) illud definire: non tamen quod statim reciperetur à ceteris, sed aliis videndum num res eadē definita: sin minus majus convocare Concilium: Græci autem non solum hanc particulam esse contra fidem nequiverunt probare, sed plures eorum fuere à Latinis convicti. Legitimè ergo facta est hæc additio à Latinis.

Dices, licet non fuerint necessario Græci initio vocandi, quare tamen non fuere vocari?

Respondeo primo, an minimè fuerint vocati certum non esse. Secundò, non fuisse necesse, quia facilis quæstio: nec enim, sicut *lib. 4. ad Romanos*, 12. Aug. ist. ait, omnis hæc est talis est, ut propter eam omnes debeant provinciæ versari. Tertio, rei definiendæ necessitatem ita instasse, ut quantumvis malo occurrere oportuerit. Quarto, quia inutile, cum nulli extarent in Græcia homines docti.

Solvuntur objectiones Græcorum.

Prima, Decrevit sancta Synodus (scilicet 3. generalis) alteram fidem nemini licere profiteri, aut scribere, aut exponere præter eam, quæ definita fuit à sanctis Patribus, apud Nicænam urbem in Spiritu sancto congregatam; eos autem qui fuerint ausi aliam fidem componere, sive potrigere, aut profere his, qui volunt ad veritatis cognitionem converti ex Gentilibus, vel Judæis, vel etiam ex quolibet hæc est: istos, si quidem Episcopi fuerint aut Clerici, alienos Episcopos quidem ab Episcopatu, Clericos ab Clericatu, si laici fuerint anathematizatos esse.

Respondeo primò, prohiberi tantum mutationem quoad sensum contrarium symbolo, sicut *Galat. 1.* Paulus anathematizat docentes præter id quod docuit, cum tamen ipse alia postea docuerit. Alias Synodus 3. abrogasset Constantinop. Symbolum, quo tamen utuntur Græci; addidit enim multa ad Nicænum. Dicunt quidem Græci Constant. & Nicænam, pro uno, & eodem haberi; sed quare? nisi quia in eundem consistant sensum? Hæc autem particula *Etique* in eundem quoque tendit. Quare Græci cum non ignorarent opinionem Latinorum, & eam additionem factam fuisse, per annos tamen ciciter trecentos siluerunt.

Secundò, Esi prohiberet Concilium additionem etiam quoad verba, ejus tamen prohibitio non nisi ad singulos Episcopos, Clericos & Laicos intelligeretur extendi (si enim ad omnes Episcopos simul, ac Pontificem, quis eos deponeret?) Deinde non ignoravit Concilium par in parem non habere potestatem. At hanc additionem summus Pontifex, approbantibus postea tribus generalibus Conciliis, symbolo intexit.

Secunda. Esi hoc liceret Latinis, non tamen expediret: alioquin multa alia symbolo essent addenda.

Respondeo, convenienter id actum, tum quia dabat symbolum, sine hac particula, causas erroris: tum, quia facile poterat addi sine notabili mutatione symboli. Cum & quæcumque alia

particula addi posset, si Romano Pontif. aut Concilium videretur expedire.

Concluditur Disputatio divino testimonio.

Primò usque ad schisma aded floruit Græcia doctis, atque sanctis viris, ut omnia Concilia generalia in ea celebrata fuerint; post verò nullum habuit generale Concilium, nullum miraculis clarum peperit doctum Patrem; Latini Concilia celebrantur generalia duodecim, vix etiam miraculis clari singulis floruerunt ætibus, sique doctissimi, quorum majorem partem Religionis diversæ tulerunt.

Secundò, fides Latinorum propagatur usque Indos tum Orientales tum Occidentales: Græcorum verò quotidie tabescit atque minuitur, ejusque sectatores quater aut quinque convicti, & conversi in hostes, semper redierunt ad vomitum.

Denique illorum imperium in Turcarum incidit manus, idque ipsi Pentecostes feriis. Anno si quidem, ut probat Gerardus Mercator in *Chronolog. 1452. die 28. Maij*, qui fuit (ut cognoscitur ex auro numero, qui eo anno erat 9. & littera Dominicali A) Pentecost. Mahumetes secundus ultimam obsidionem ad Constantinopolim statuit, & sequenti die urbem expugnavit, occisoque Imperatore imperium extinctum est.

C A P V T I V.

Eucharistiæ Sacramentum confici tam in azymo, quam in fermentato, contra Græcos probatur.

Post annos à Christi nativitate mille & quinquaginta, orta est inter Græcos & Latinos celebris illa de azymo controversia, ut ex *Epistola Leonis 9. ad Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum cap. 5.* & ex *Anselmo lib. de fermentato & azymo*, & aliis colligitur. Ita verò pertinaciter sua Græci adhærent sententiæ, ut ipsius defensio una ex præcipuis causis semper existerit, propter quam se à Latinorum communione separatos conservaverint. Et quamvis controversia hæc in Conc. Florentino, quo Græci conveniant, Eserit eo decreto absoluta, quo Patres sancti illius Synodi judicarunt, utrumque panem azymum videlicet, & fermentatum veram esse Eucharistiæ materiam, & utrumque in unaqueque Ecclesia juxta antiquam consuetudinem retinendum: quia tamen semper Græci contendunt nos Eucharistiæ carere, illiciteque in azymo consecrare, ostendendum nobis erit saltem eam esse sententiam, & nullo prorsus fundamento inniti? quod ut brevius, ac solidius absolvamus,

Supponamus in primis, utrumque panem tam videlicet fermentatum quam azymum, veram esse panem, atque in Scriptura sacra, utrumque panem simpliciter dici. Et quia de fermentato & ipsi affirmant, & nos non negamus, id probabimus de azymo. *Luce 24.* duo illi discipuli, qui pergebant in Emaus, Christum cognovisse dicuntur in fractione panis, quem tamen azymum fuisse constat, quod illud accidit in secundo vel tertio Paschæ die (ut ex historia ipsius

Evan-

Exod. 12. & 13. Marc. 2. Philo. Josephus.

Levit. 2.

D. Thom. Theodor.

Christus an in azymo... Quia vero in hac controversia precipuum fundamentum, tum Latinorum, tum Græcorum est factum Christi (neque enim dubitari potest, quin illud sit melius, & faciendum, quod Christus fecit) ideo ista questio ab alia pendet, Utrum Dominus Sacramentum instituerit primo die azymorum, quando fermentum inveniri non poterat in omnibus finibus Israel, an vero ante eum diem. Si enim Dominus Sacramentum instituit in primo die azymorum, certum erit azymo pane usum fuisse in ejusmodi institutione: nam Exod. 12. & 13. præcipitur sub pœna mortis, ne fermentatus panis inveniat in domibus, aut in ullo alio loco filiorum Israel. Si alio tempore instituit, res non erit omnino certa.

Quando celebrari cepit in azymo Innocent. Leo Papa. Sed antequam Græcorum fundamenta statuat, præmittere oportet id, quod sanctus Thomas notat in quarto distinct. undecima quest. 2. art. 2. questiu. tertia, morem celebrandi in azymo acceptum fuisse ab Apostolis, & omnibus Ecclesiis olim servatum, ut docet Innocentius de mysterio Missæ lib. 4. cap. 4. Postea vero, ut scribit Leo Papa Epistola ad Imperatorem Constantinopolitanum, ab eodem Innocentio citata, propter hæresim Ebionitarum, qui dicebant simul cum Evangelio legalia esse servanda, sancti Patres, ne eis consentire viderentur, cum scirent non esse de necessitate hujus Sacramenti confici ex azymo, instituit Spiritus sancti ad tempus statuisse, ut Eucharistia ex fermentato conficeretur. Postea vero cessante illa hæresi Ecclesiam Romanam ad primum morem redidisse, Græcos autem noluisse relinquere consuetudinem illam ad tempus susceptam, & obstinati dicebant non posse confici, nisi ex fermentato, dicentes sic Christum consecrasset.

Græcorum igitur ea est sententia, ut existimant Christum consecrasset in fermentato: asserunt enim ipsum suum Pascha manducasse, & Sacramentum instituisse die sive Luna decima tertia mensis primi, sequenti autem die ad occasum Solis incepisse tempus Paschale, quo à Judæis omnis fermentatus panis abjiciendus erat. Sic Euthymius in Commentario ad cap. 26. Matth. & Nicephorus lib. 1. histor. cap. 28.

Est vero observandum ab Hebræis initium omnium mensium summi ac novilunio, & idem apud ipsos esse primam Lunam, & primam diem, & Lunam 14. vel 13. ac diem decimum quartum, vel decimum tertium. Porro secundum legem Exod. 12. die 14. mensis, id est, decima quarta à novilunio post solis occasum solitus, fuisse incipere Thom. à Iesu Oper. Tom. I.

dies azymorum, qui erant septem, omnes quidem Paschales, sed primus, & ultimus soli solemnes, ita ut in his tantum non liceret opus ullum servile exercere, ut patet Levit. 23.

Dicunt ergo Græci feria quinta in Cœna Domini fuisse diem decimum tertium apud Hebræos, in quo nondum inceperat tempus azymorum, Feria autem sexta, in qua Christus mortuus est, dicunt fuisse profanum, sed illa ipsa Luna post Solis occasum cepisse tempus azymorum, quia ille erat dies decimus quartus, postea vero diem decimum quintum fuisse diem Sabbathi solemnissimum.

In hac ergo sententia Græcorum non est evidens Christum consecrasset in azymo, cum post eum agni Paschalis in institutione Sacramenti allumere potuerit fermentatum, cum nondum incepisset tempus azymorum. Sed neque est evidens, sicut notavimus ex sancto Thoma, Christum in fermentato consecrasset: cum enim in comedendo agno, propter legis observantiam azymum adhibuisset, gratis dicitur, quod post cœnam fermentatum resumpserit. Imò probabilius est eodem pane in cœna, & post cœnam usum fuisse, quamvis S. Thomas putare videretur esse necessarium.

Communis vero Theologorum sententia est, in quarto distinct. undecima, Christum comedisse agnum Paschalem, & instituisse Sacramentum Eucharistiæ Luna 14. primi Mensis, quo tempore Judæi, qui tunc vivebant diem festum, azymorum inchoaverunt. Observandum enim est aliter dies festos, aliter dies naturales apud Hebræos constitui: dies enim naturalis apud ipsos incipit ab ortu Solis, & terminatur ad occasum Solis, & continet diem & noctem artificialem, quod patet ex Genes. Illud enim, Factum est vespere & mane dies primus, ut exponunt Ambr. Basil. significat ex die artificiali, qui terminatur in vespertam, & ex nocte sequenti, quæ terminatur in mane, factum esse diem naturalem: dies vero festus è contra apud ipsos incipit ab occasu Solis, & terminatur in occasum Solis, ex Levit. 23. & proinde dies festos azymorum comprehendere noctem Lunæ, sive diei naturalis quartæ decimæ & Lunam diei naturalis, sive Lunæ quintæ decimæ. Quare cum Judæi in eunte festo azymorum ipso initio noctis Lunæ decimæ quartæ abjicerent omnem panem fermentatum, Christus autem ipsa eadem nocte Eucharistiam institueret, in hac sententia necessarium consecravit in azymo.

Ex quibus primò colliges Græcorum sententiam, existimantium Christum consecrasset in fermentato, erroris manifestè convinci. Et primò probatur: quia omnes ferè Patres docent Christum Luna decima quarta, in quam ex Exod. 12. primus dies azymorum incidebat, suum Pascha immolasse. Ita Origen. titulo 35. in Matth. Chrysost. Homil. 35. in Matth. Theoph. & Theophan. apud Bedam de ratione tempor. cap. 57. & 59. Theodor. q. 24. Exodi, Tertull. Cyprian. Ambros. Epist. 83. Hieronym. in Cap. 26. Matth. August. Epist. 86. Beda & alii: Sed eo tempore non licebat uti pane fermentato: igitur consecravit in azymo.

Secundò ex Evangelio aperitissimè probatur: quia Matth. 26. sic dicitur: Primo die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum dicentes, Ubi vis parare tibi comedere Pascha? Et Marci 14. Prima autem die azymorum, quando Pascha immolabant. Et Luc. 22. Venit dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Cum ergo hi tres Evangelistæ dicant Christum post cœnam instituisse

Levit. 23

Gen. 1. Ambr. Basil.

Levit. 23.

Exod. 12.

Origen. Chrysost. Theoph. Theoph. Theodor. Tertull. Cyprian. Ambros. Hieron. Augustin. Beda. Mat. 26. Marc. 14. Luca 22.

Exod. 12. Eucharistiam primo die azymorum, qui nusquam
13. in tota Scriptura dicitur 13. mensis, sed quartus
Levit. 23. decimus, aut decimus quintus, ut patet *Exod. 12.*
Num. 28. 13. & *Levit. 23.* & *Num. 28.* aperte convincitur
 errorem esse dicere, quod Christus consecraverit
 Luna decima tertia, ante diem festum azymo-
 rum.

Respondent impudentissimè quidam Græci,
 referente sancto Thoma, prædictos tres Evange-
 listas errasse, & à Joanne fuisse correctos. Hoc
 autem est blasphemum; & si admittatur error in
 Evangelio, non est ratio, cur potius erraverint
 tres, quam unus.

Respondent alii, & Euthymius, dicentes Evan-
 gelistas loqui de die azymorum, non qui aderat,
 sed qui erat proximus.

Sed contra est: quia cum alii Evangelistæ di-
 cant ipso die azymorum discipulos missos fuisse
 ad parandam cœnam Paschæ, non potest esse ulla
 difficultas. Secundò, quia hoc modo necesse esset
 dicere Christum prævaricasse legem, quod Pascha
 comederit ante tempus, contra illud, *Non veni sol-
 vere legem, aut Prophetas, sed adimplere.* Sed ex Jo-
 anne etiam, à quo Græci dicunt alios Evangelistas
 fuisse correctos, aperte demonstratur Christum
 Luna decima quarta post Solis occasum, in eun-
 te Paschatis festo, cœnasse cum Discipulis, conse-
 quenter post eum signi non nisi in azymo insti-
 tuisse Eucharistiam.

Joan. 13. Primò enim *cap. 13.* dicit Joannes: *Ante diem
 festum sciens IESVS quod venit hora ejus; ergo dies
 passionis erat dies festus Paschæ; sed dies festus
 incipiebat à Solis occasu; ergo festum Paschæ,
 seu primus dies azymo um incorporat à nocte, qua
 Christus cœnavit, & instituit Sacramentum; ergo
 instituit Luna decima quarta: dies enim festus
 Paschæ comprehendere debebat noctem Lunæ,
 sive diei naturalis quartæ decimæ, & lucem Lunæ
 sive diei naturalis quintæ decimæ.*

Respondent Græci ad hoc, cum Joannes di-
 cit: *Ante diem festum,* non intelligi de ante im-
 mediato, sed de ante mediato, ac si diceret, ante-
 quam veniret Pascha. Respondeo hoc esse si-
 gnum Catholicam aperte colligi ex sequenti-
 bus verbis Joannis, ut latius docet Bellarm. de
Euchar. lib. 4. cap. 7.

Conclusio His prædictis, asserendum nobis est, Eucharis-
 tiæ Sacramentum confici tam in azymo, quam
 in fermentato: Assertio est de fide certa in Con-
 cilio Florentino, & Tridentino tradita, & à Leo-
 ne 9. in *supra citata Epist. ita antea confirmata, ut
 Græcorum sententiam hæreticam appellaverit.*
 Docent eam omnes Patres Latini, ac Theologi
 quidam post Magistrum in 4. Quidam cum D.
 Thom. 3. parte.

Probatum primò, ex Apostolorum traditione,
 cujus testes sunt Innocentius de *myster. Missæ lib.
 4. cap. 4.* Leo Papa *Epist. quadam ad Imperatorem
 Constantianopolitanum,* quam citat idem Innocen-
 tius, & D. Thom. *loco supra citato;* qui omnes
 affirmant morem consecrandi in azymis à D. Pe-
 tro, & Apostolis Romanam Ecclesiam accepisse,
 sed eum propter hæresim Ebionitarum postea
 fuisse intermissam: cum enim ipsi docerent si-
 mul cum Evangelio legalia esse servanda, Patres
 illius ætatis Spiritus sancti instinctu, scientes azy-
 mum non esse hujus Sacramenti materiam neces-
 sariam, ne hæreticis consentire viderentur, decre-
 verunt, ut ad tempus ex fermentato Eucharistia
 conficeretur.

Probatum secundò, Christus Dominus conse-
 cravit in azymo: ergo ille panis sufficit ad sub-
 stantiam hujus Sacramenti. Antecedens supra est
 probatum. Consequens evidenter deducitur.

Probatum tertio. Uterque panis verus est, &
 simpliciter panis: sed ille totus est sufficiens Eu-
 charistiæ materia: ergo sive fermentatus, sive
 azymus sit, totus erit ad consecrationem aptus.
 Majorem prima suppositione probatam reliqui-
 mus. Minor probatur: nam ex Evangelistis, &
 Paulo nil aliud colligimus, quam à Christo ac-
 ceptum fuisse panem, consecratum, & Apostolis
 distributum. Quare sicuti ex eo, quod vinum
 vertendum in sanguinem assumpserit, æquè
 aptum existimamus rubrum, ac album, cum utra-
 que vera sint vina, etsi accidentaliter diversa: ita
 pari ratione existimandum est utrumque panem
 sive azymum, sive fermentatum ritè posse ad hoc
 mysterium celebrandum assumi.

Obijciens dictam illud Christi Domini: *Modi-
 cum fermentum totam massam corrumpit.* Ex quo
 deduces panem fermentatum esse corruptum.
 Sed sensus illius prologii non est, à modico fer-
 mento massam corrumpi, sed fermentari, hoc
 est alterari, & disponi, ut tali modo fiat. Fateor
 à nimio fermento posse massam corrumpi, sed
 propterea merito admonet D. Thomas, ut non
 sit nimia illius mixtio, ut ita verus panis efficiatur,
 atque usui hominum aptus: qui si talis sit, non
 minus erit ad consecrationem aptus, quam si
 azymus esse.

His duabus rationibus, quæ assertionem de-
 monstrare videntur, duæ alie addi possunt, qui-
 bus probetur congruentius consecrationem fieri
 in azymis, quam in fermentato: quarum altera
 sumitur ex significatione: Nam panis azymus
 designat puritatem, & sanctitatem corporis
 Christi vel accedentium ad illud accipiendum,
 juxta illud D. Pauli 1. Corin. h. *Itaque epulemur* 1. Cor. 5.
*non in fermento veteri, sed in azymis sinceritatis, &
 veritatis.* Alteram vero indicat Anselm. d. loco *supra*
Matth. cap. 26. ubi ait, azymum panem facilius, Anselm.
 purius, ac decentius consistit; additque D. Thomas D. Thom.
 magis eum esse ab omni corruptione immunem.

Græcorum argumenta diluuntur.

Omnia Græcorum argumenta cõ tendunt, ut
 probent Christum Dominum in fermentato
 consecrassè; non quidem, ut convincant con-
 gruentius in fermentato, quam in azymo conse-
 crationem fieri, sed ut omnino azymum rejiciant,
 tanquam materiam ineptam, & à Christo non in-
 stitutam. Quibus omnibus argumentis, si ante-
 cedens concederetur, non inferretur propterea
 consequens, quod ipsi opinantur, ut ex prædictis
 facile colligitur. Sed quia antecedens est falsum,
 aliqua eaque præcipua eorum argumenta propo-
 namus.

Primum argumentum sit, Christus fuit occi-
 sus ante celebrationem Paschæ: ergo cum Chri-
 stus pridè quam pateretur Pascha manducaverit,
 vel prævenit Judæorum cæremoniam, vel Judæi
 suam postposuerunt; hoc secundum est falsum,
 tum quod nullo probabili fundamento suscia-
 tur, nisi solidum fundamentum existimes Rab-
 binismum cujusdam Gamalielis, qui de Solis, &
 Lunæ motibus scripsit ante quingentos annos, ut
 mirum propterea sit Burgensem Carharinum, &
 quosdam alios paucos sententia ipsius esse usor-
 tum etiam, quod *Joan. decimo quarto* repugnet di-
 centi.

centi, ante diem festum Pascha lavasse Christum discipulorum pedes, azyma manducasse, Eucharistiam instituisse, & deinde morte fuisse condemnatum: ergo prævenit potius Judæorum Pascha: sed tunc licebat uti fermentato: ergo in eo Eucharistiam instituit.

Confirmatur ex illo communi Scribarum placito, ne Christus occideretur in die festo, ad evitandum tumultum populi.

Ad hoc argumentum Respondeo, apocryphum omnino esse, quod aliqui existimant: Judæos diem festum Paschæ postposuisse; quod eo anno caderet feria sexta: sed non minus esse falsum, quod Christus Pascha anteverterit, agnumque statuto legis die non manducaverit, ut supra diximus, & Marcus expressè affirmat cap.

Marc. 14. dum dicit, primo die azymorum, quando Pascha Judæi immolabant, accessisse ad eum discipulos, atque ut locum ad mysterium celebrandum designaret, post illas; & vespere facto, locoque in cœnaculo grandi instructo agnum comedisce. Vocavit autem Marcus eum diem *primum azymorum*, quod post paucas horas, vespere videlicet facto solemnitas instaret azymorum, ut supra dicebamus. Cumque sequenti luce fuerit Christus occisus (si quidem *pridie quam pateretur accepit IESUS panem*, ut ait Paulus, & ex Evangelistarum contextu liquet): a que fuerit decima quinta, sequitur in ipso festivissimo die omnino ipsum obivisse.

Ad confirmationem adductam Respondendum est, placitum illud Scribarum minimè fuisse receptum, sed illud eorum, qui dicebant premedum esse potius, & occasionem non negligendam, tollendè à medio Christam quocunque die, quocunque festo incideret, quocunque demum legis præcepto prohiberentur, rati videlicet expedire potius Christum moti, quam legem observari, ideo ipso festivissimo die, ut docent Tertullian. libro *contra Judæos* cap. 9. Euseb. lib. 10. de demonstratione *Evangelii demonstrat.* 6. Cyrill. Hierosolym. cap. 13. Origen. *Homil.* 23. in Num. Clemens Papa lib. 5. *Const.* cap. 14. August. *Tract.* 50. in Joann. Leo Papa *Serm.* 6. de Passione, & alii. Quo die paraverunt quidem mulieres aromata, & Joseph mercatus est syndonem, quod opera pietatis his etiam diebus in lege non prohiberentur. Et licet iudicia habere esset illicitum, ejus tamen legis reos se minimè Judæi existimant, quod Romanis curam Christum occidendi demandaverint. Propterea sic Joannes 18. ipsos non introivisse prætorium, ne contaminarentur, sed ut manducarent Pascha, victimas scilicet Paschales, quæ ex ovibus & bobus quotidie in diebus Paschæ immolabantur, Deut. 16. Quarum elus non nisi purificationis concedebatur, ut ex Levit. constat cap. 22. E media ergo platea Pilato electionem inter Christum & Barrabam proponenti, responderunt Judæi: Tolle hunc & dimitte nobis Barrabam, Lucæ

Joan. 18. 23. quam electionem proposuit, ut liberandi Christum viam quaereret, & consuetum observaret morem, singulis annis in die Paschæ unum vincitum, quem populus mallet, dimittendi: cui expositioni non obstat, nisi Chryostomus *Homil.* 82. in Joannem, qui credidit Judæos cœnam legalem postposuisse, legemque prævaricasse: sed id jam est à nobis ex Luca reprobatur. Obiit ergo Christus die ipso artificiali Paschæ, propterea dixit Joannes, *Ante diem festum Pascha*, sed initio ipso solemnitate ad vespeream decimæ quartæ Eucharistiam instituit, quando uti fermentato non licebat.

Deut. 16. **Levit. 22.**

Lucæ 23.

Chryso.

Secundum argumentum ex Epiphano delamitur *primo contra Hæres.* cap. 50. ubi expressè ait, Christum oportuisse in decima quarta die immolari secundum legem: Decima ergo tertia die Christus & agnum comedit, & Eucharistiam instituit.

Epiphani

Ad hoc argumentum, quamvis admittere-mus Antecedens, & Consequens, non proinde sequitur Christum in fermentato consecrasset: cum enim ex lege, cum azymo agnus esset comedendus, quis dicat eodem non usum fuisse in instituenda Eucharistia: sed Epiphanius *loco citato* solummodo loquitur de figurante, sive typica Christi immolatione, ac si dixisset, oportuisse agnum, qui figura Christi erat, immolari decima quarta Luna ad vespeream, incepta jam azymo ù solemnitate, quod indicant ea verba ipsius *secundum legem*: arguit siquidem eo loco quarta decimæ, quod celebrantur cum Judæis Luna 14. non animadvertent Judæorum Pascha eo die ad vespeream significare Synagogam lumen suum amissuram Christo adveniente, dies enim 14. est ultima incrementi, cum decima quinta decreverit jam incipiat.

Tertium, Azyma sunt Judæorum propria: ergo consecrate in azymis est Judaizare.

Respondeo esse propria Judæorum ad significandam Christi puritatem futuram, non autem præsentem, vel ad Sacramentum Eucharistiæ conficiendum: alioquin nec uti deberemus aqua & fermento, cum his ad suos ritus uterentur Judæi.

Quartum, Immolatio agni Paschalis figura fuit Passionis Christi: sed agnus immolabatur die 14. ergo eo die fuit ipse occisus, & præcedenti ab ipso Eucharistia instituta.

Respondeo agnum Paschalem magis significasse Eucharistiam, quam Christi mortem, quod ritus agni Paschalis magis ad manducandum, quam immolandum pertineret. Quare merito Eucharistia in profesto Paschæ, Luna scilicet decima quarta, est instituta, quo die agnus immolandum erat.

Quintum, Augustinus *Tractatu* 120. in Joann. docet acceleratam fuisse Domini sepulturam propter Judæorum Parascevem: quia illa nocte cœnam erant comesturi puram: ergo Christus prævenit Judæorum cœremoniam.

Respondeo per eam cœnam non intelligi ab Augustino agnum Paschalem, sed quandam aliam solemnem, quam ad vespeream feriæ sextæ sumebant, initio videlicet Sabbathi, ut patet ex D. Irenæo lib. primo cap. 10. & lib. quinto cap. 23. Et ex Bedæ in Cap. 23. *Lucæ*. Unde quando Joannes 19. ait: *Erat autem Parasceve Pascha hora quasi sexta*, non debet intelligi dies præparationis ad Pascha, sed ad Sabbatum, ut scriptum declarat Joannes, ajens: *Propter Parascevem Judæorum, ut non remaneret in cruce corpora sabbathi, erat enim magnus dies ille Sabbathi.*

Irenæus

Bedæ

Joan. 19.

Non ante absolvam hanc controversiam, quin moneam fixisse Calvinum à quodam Alexandro summo Pontifice introductum fuisse in Ecclesia azymum panem in sacrificio Missæ: *fixisse dixi*, cum nullum hujus historix testem referat, atque à veritate alienissimum sit. Nam omnes Pontifices hujus nominis post primum, successores fuere Leonis noni, Romanæ sententiæ acerrimi defensoris. Primus verò hujus nominis Pontifex, qui circa annum Domini 1100. sedit, non potuit esse hujus institutionis auctor, cum Christi Domini factum, & nascentis Ecclesiæ

ritum eum latere non poterit : eam autem ipso exordio in azymo consecrasset supra ex Leone diximus, qui capite 24. dicit sanctos Martyres primitivæ Ecclesiæ nostris azymis faginat.

CAPUT V.

Purgatorii locum esse aliquem, in quo iustorum purgantur peccata, contra Græcos demonstratur.

Purgatorium esse in primis probatur ex omni cura, quæ pro defunctis habita est, tam in veteri, quam in novo Testamento, atque in illo quidem primò ex lib. 2. Machabæor. cap. 12. in quo Judas orare fecit pro mortuis, & subiungitur in textu: Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis orare, ut à peccatis solvantur. Unde quinque colliguntur. Primò posse mortuos à peccatis solvi, & proinde Purgatorium esse. Secundò sacrificia & orationes illis prodesse. Tertio non expiari semper in morte omnes peccatorum reliquias, ut fingit Lutherus. Quarto posse hominem pie mori, & tamen habere aliquid solvendum. Ultimò hoc esse de fide.

2. Mach. 12.

Tobias 4.

Secundò, exemplo Tobia, qui filium suum docuit panem & vinum ponere super sepulcrum iusti: id est, elemosynam dare, ut pro eo oreretur: alioqui ridiculum esset ponere panem & vinum super sepulchrum. Dicit autem iusti pro Fidelis, qui pæ in Domino defunctus sit. Inde etiam nunc in aliquibus Ecclesiis usitatum est, ut in die Commemorationis omnium animarum, panem & vinum ponant super sepulchra suorum defunctorum, quæ cedunt in usum Ministrorum Ecclesiæ, & aliorum pauperum. Nam in his elemosyna ipsa valet coram DEO pro defuncto, etiam si ipsi parum fortasse oraverint pro defunctis illis, Abulus si qui itreperunt debent per Episcopos emendari.

1. Reg. 31. 2. Reg. 1. 1. Mach. 9

Tertio, exemplis populi Israel, quoties luxit obitum clarorum virorum multis diebus: ut habitatores Jabes-Galaad luxerunt Saul Regem septem diebus. 1. Reg. ult. David luxit pro Jonatha, aliusque ex populo Israel in prælio occisis. 2. Reg. 1. Populus Israel luxit interitum Judæ Machabæi diebus multis lib. 1. Machab. 9. & horum similes. Nam diurnus iste habitus præsertim conjunctus cum jejunio, non significat solam mentis tristitiam, sed & orationes & sacrificia, quæ per dies istos pro defuncto sunt oblata DEO.

1. Cor. 15.

Marc. 10.

Quarto, ab exemplis novi Testamenti, de quibus meminit Apostolus Paulus 1. Corint. 15. dicens: Quid faciunt, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortuis non resurgunt? Baptizari enim hic significat pati, j. xra illud Christi ad filios Zebedæi: Potestis baptizari, quo ego baptizor, baptizari? Marc. 10. Baptizari ergo pro mortuis est aliquid pro eorum salute sustinere. Cujusmodi sunt opera satisfactoria, ut jejunia, orationes, elemosynæ, peregrinationes, oblationes, &c.

Matt. 12.

Deinde Purgatorium esse, probatur secundò & principaliter ex verbis Christi Domini. Matt. 12. ubi peccatum contra Spiritum sanctum dicit non remitti neque in hoc sæculo, neque in futuro. Ex quibus verbis facti interpretes colligunt esse aliquorum peccatorum remissionem post hanc vitam. Quò pertinet & illud de ingrato & iniquo servo, quem Dominus tradidit tormentibus, quo-

ad usque redderet ei universum debitum. Matt. 18. Ita & de incarcerato à iudice ait: Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadranssem. Matt. 5.

Tertio ex verbis Apostoli 1. Cor. 3. Si cuius, inquit, opus arserit, detrimentum patietur, ipse tamen salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Quo quidem in loco observandum est A postolum uti similitudine architectorum, quorum unus super fundamentum lapideum atque solidum ex pretiosa erigit materia domum, quæ non timeat ignem: alter super fundamentum simile exstruit ædificium ex combustibili materia, ut stipulis, ligno, &c. Hoc duplici ædificio si ignis applicetur, prius quidem integrum manebit etiam salvo architecto, si sit intus: posterius verò brevi per ignem devorabitur, & architectus inclusus non nisi egredietur per ignem, in quo transitu non quidem morietur, sed tamen ejus corporis leviores partes incolumes non egredientur.

Huic sententiæ consonant d'ca Prophetarum: ut Davidis Psalm 65. Transivimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Eccl. 4. Si abluerit Dominus fordes filiarum Sion & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in spiritu iudicij & spiritu ardoris. Hæc verba D. Augustinus interpretatus est de igne Purgatorio, de Civitate DEI lib. 20. cap. 25.

Eundem sensum habent verba Prophetæ Malachia cap. 3. Ipse sedebit confians, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum. Accedunt & illa verba Prophetæ Zachariae, cap. 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinculos tuos de lacu, in quo non est aqua.

Quod aliquanto clarius expressit B. Petrus Apostolus Act. 2. loquens de Christo: Quem Act. 2. DEVS suscitavit, solutus doloribus inferni. Dolores enim inferni eorum, qui à Christo soluti sunt, nulli alii sustinuerunt, quam qui tunc erant in Purgatorio. Nam qui erant in limbo Patrum, nullos dolores patiebantur.

Quarto, plurimum huic faciunt verba Apostoli Pauli ad Philipp. 2. ubi docet de gloria Christi, & inter alia dicit: Ut in nomine Jesu omne genu flexatur caelestium, terrestrium, & infernorum. Per quos tres ordines intelliguntur Angeli in caelis, homines fideles in terris, & animæ defunctorum in Purgatorio sub terra. Nam qui in inferno sunt damnatorum, non adorant Christum, sed blasphemant.

Quinto probatur ex Petribus Græcis & Latinis. Ex Græcis. Primus Clemens lib. 48. longam orationem describit pro defunctis fieri solitam.

Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia cap. 7. pat. 3. Accedens, inquit, deinde venerandus Anistes precem sacram super mortuorum peragit, precatur oratio illa divinam clementiam, ut cuncta divinitas per infirmitatem humanam admissa peccata defuncto, eumque in luce statuas, & regione vivorum.

Athanasius 34. ad Antiochum quaerit, Num animæ sentiant utilitatem ex orationibus vivorum? Respondet sentire omnino.

Basilius in Liturgia instituit orationem pro mortuis. Idem Basilius, qui magna apud Græcos pollet auctoritate, sæpè alibi Purgatorium statuit. In illud Isaiæ 9. Quod iniquitas ardebit us ignis, hæc habet: Preparatam enim materiam per peccata tolli, atque corrumpi, à divina bonitate ordinatum est, in beneficium hominum. Et in illud, Ut aridum gramen comedatur ab igne, & comburetur in densitatis sylvæ, ita ait: Si ergo nudaverimus peccatum per confesio-

Matt. 18.

Matt. 5.

1. Cor. 3.

Psalm. 65.

Isaiæ 4.

Malach. 3.

Zach. 9.

Act. 2.

Clem.

Dion. Areop.

Athanas.

Basilius.

confessionem, fecimus ipsum aridum gramen dignum, quod a purgatorio igne consumatur. Idem infra ostendit, quod terrena traduntur igni punitorio in beneficium animae, sicut & DEIS innuit dicens: Ignem veni mittere in terram. Et infra in illud, Et erit populus tanquam a flammis rogi combustus homo; hæc ait: Non minatur destructionem, sed purgationem significat, juxta quod ab apostolo dictum est: Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.

Idem S. Basilus in libro de Spiritu sancto ad Amphilochoium cap. 1. s. ipse nos baptizabit in Spiritu sancto & igne. Ignis baptismum, vocans examinationem Judicij, ut inquit Apostolus: Uniuscujusque opus, quale sit ignis, probabit. Et rursus: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur.

Greg. Nyss S. Gregorius Nyssenus, in Oratione de defunctis ultra medium, hæc ait: Similes quippe nos DEO reddit liberum arbitrium. Ut ergo & libertate matura non privetur, malumque deleatur, excogitavit hoc DEI sapientia inventum, permittit scilicet hominem in ijs esse, in qua prolabi voluit, ut degustatis malis que exoptavit, & experientia discens, quibus cum rebus quantas committaverit, sponte sua revertatur ad pristinam beatitudinem per desiderium, affectus omnes rationi non parentes velut natura omne excutiens, vel in presenti vita per cautionem & philosophiam expurgatus, vel post præsentem peregrinationem, per ignis purgatorij fornacem. Et infra: Quod si in affectus rationis expertes declinatibus brutorum pelle adjunctice usus ad præva animi affectiones. longè aliud post hoc consilium, capiet de bono diligendo post discessum a corpore, agnosces quantum si: inter virtutes & vitia discrimen. Cum divinitatem participare non poterit, nisi prius immixta animo sordes igne purgatorio expurgentur. Et infra: Et Propitias audivimus, quique cum illis, & post illos scire, per virtutem, & Philosophiam ad perfectionis culmen pervenisse discipulos, inquam, & Apostolos, & Martyres, omnesque, qui conjuncta cum virtute vitam adducta materia vita prævulerunt. Qui etsi numero paucioris sint, si cum eorum copia, qui malo abarserunt, conferantur, posse tamen in carne virtutem colere ostenderunt. Reliquos verd per disciplinam posteriorem in purgativo igne deponentes affectus materiales, inque gratiam a principio natura concessam per desideria bonorum redeuntes. Idem Nyssenus in Oratione de infantibus immaturo abortis propè initium: Quid de ipso infante, scilicet abrepto sentiendum? quo modo de his qui hoc pacto obierunt, judicandum? Aspiciunt & illa anima judicem? Sistetur & illa cum cæteris ante tribunal? subibit antea cæta vita iudicium? dabitne dignas pœnas expurgata igni juxta Evangelij dicta, an verd potius rore benedictionis erit recreata? Evangelij verd locum intelligit, quam frater ejus Basilus in Esaiam, ignem veni mittere in terram.

Eumenius Eumenius in primam ad Corinth. explicans illud 3. cap. ipse verd salvus erit, sic tamen quasi per ignem, hæc habet: Vel etiam hoc pacto possumus intelligere. Qui superadificaverit materiam facile combustibilem, omnino projectus est. Detrimentum enim passa sunt ipsius studia, ipse vero salvus erit? Quisnam? qui superadificaverit aurum & argentum, & lapides pretiosos. Cum enim de ipso dixisset, quod mercedem accipiet, nunc ait, qualem mercedem, hoc est, salutem? Salvus autem eris cum dolore & ipse, ut par est, cum qui per ignem transit, modicamque inhaerentem sibi sordidum indiget purgatione. Nam DEI solius est perfecta impeccabilitas, homines autem quamta libet just, non sunt omnino murgi. Dicitum est enim, quod in multo omnes peccamus, & nemo mundus a peccato, et: nisi unus dicit fuerit vita ipsius. Dicitum quippe est

à Malachia etiam, quod ut ignis in fornace, ut que herbam lavantium lavabit, & mandabit aliquos DEUS.

Idem Eumenius citat Basilii Commentarios super Esaiam interpretantis locum illum, Salvus erit, sic tamen quasi per ignem, his verbis: In Commentariis in Esaiam S. Basilus iterum hunc textum repetens, de purgatione ipsum intellexit.

Theodoreus explicans dictum Pauli locum hæc ait: Ignem hunc, credimus Purgatorium, in quo purgantur anima, tanquam aurum fornace.

Basilus Seleucianus Chrysofomi familiaris in quarta de Davide Oratione in ipso fine: Ne expectemus (inquit) ut igne curemur, ubi perpendendum est illud, igne cremari.

Gregorius Nazianzenus in Oratione in Casarium, circa finem inquit: Et nostras & eorum, qui quasi in via paratiores prius ad hospitium pervenerunt, animas commendemus. Ibidem Oras. pro anima ejusdem Casarii. Idem Nazianzen. in Oratione ad eos qui vocantur, & non accurrerunt, prope finem: Superadificantes fundamento fidei, non lignum, non herbas, neque stipulam, materiam tenuem, & facile combustibilem cum igne judicabimur, vel purgabimur, sed aurum, argentum, &c.

S. Ephrem in suo Testamento. Assidue, inquit, in vestris orationibus mei memoriam faciatis, etenim in vanitate, iniquitate vitam peregi meam.

Cyrillus Catechesi 5. Mystagoga: Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vitam sancti sunt, maximum credentes esse animarum juvenem, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi sacrificij.

Eusebius lib. 4. de vita Constantini dicit, eum voluisse sepeliri in celebri templo, ut fieret particeps multarum orationum.

Epiphanius in fine operis contra hæreses numerat inter dogmata Ecclesie orationem pro defunctis: & hæres. 75. Aetium hæreticum facit, quia hoc negabat.

Chrysofomus Homil. 41. in priorem ad Corinthios: Juretur, inquit, mortuus non lacrymis, sed precibus, supplicationibus, etiam nosynis. Et infra: Ne fatigemur mortuis auxilium ferre, preces pro illis offerentes. Homil. 69. ad populum: Non temere ab Apostolo hac sententia fuerunt, ut in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio: sicut enim inde multum illis contingere lucrum, utilitatem multam. Idem Homil. 32. in Matth. & 84. in Joan. Homil. 3. in Epistol. ad Philip. & 21. in Acta Apostolorum, & alibi.

Theodoreus lib. 5. histor. c. 26. scribit Theodosium Juniores, procubuisse ad reliquias sancti Joannis Chrysofomi, & orasse pro animabus parentum suorum Arcadii, & Eudoxie jam defunctorum.

Theophylactus in Cap. 12. Luc. Hoc autem dico, inquit, propter oblationes & distributionis, quas fiunt defunctis, qua non parum conducunt etiam ipsi, qui in gravibus delictis mortui sunt.

Damasceus in libro de iis qui in fide migraverunt, probat hanc veritatem testimoniis multis, Dionysii, Achanasii, Gregorii Nazianzeni, Gregorii Nysseni, & aliorum. Vide etiam Palladium in historia Lausiana cap. 41.

Ex Latinis autem Patribus ferè nullus est qui dissentiat. Sufficit autem contra Græcos Græcorum Patrum sententias retulisse.

Objicit Augustinus, qui 21. Civit. cap. 26. & in Enchirid. cap. 69. dicit dubitari posse, an post hanc vitam anima torqueantur purgatorio igne.

Respond. Non dubitare de pœna animarum, sed de modo ac qualitate pœnæ, Nam in priori loco, solum dubitat, An purgatorius ignis sit idem

Matth. 1. Cor. 3. Theodor. Bas. Sel. Greg. Naz. Cyrill. Euseb. Epiphani. Chrysof. Theod. Theophyl. Damasc.

S. Ephrem. S. Cyrillus. S. Eusebius. S. Epiphanius. S. Chrysofomus. S. Theodorus. S. Theophylactus. S. Damascenus.

idem in substantia cum Gehennæ igne: in 2. An post hanc vitam urantur animæ igne doloris de amissione temporalium, quo huc solent.

Apo. 2. 1. Denique rationibus probatur. Prima. Ex illo *Apocal. 21.* Non intrabit in illud aliquid coinquinatum. At multi fidelium hinc emigrant, qui maculas vitæ suæ non satis expiunt: itaque post obitum purgari debent, ut digni fiant ad inhabitandam civitatem sanctam in cælis.

Secunda. Cum in nobis sint aliqua peccata levia sive venialia, fieri potest, ut quis cum huiusmodi venialibus moriatur. Ergo assignari debet aliquid quo purgentur.

Num. 12. Tertia. Cum reconcilianur homines DEO, non dimititur semper tota cum peccato pœna: Ergo si antequam solvatur, moriatur homo, illam alibi solvere tenetur. Probatur antecedens. Nam Mariæ *Num. 12.* dimissa fuit culpa, & tamen jubente DEO luit pœnam per hebdomadam unam. Item in pœnam adulterii Davidis moritur infans: in pœnam numerati populi grassatur pestis.

Exod. 32. Respondent primò, hanc pœnam non esse in satisfactionem, sed in remedium, cum eam patiantur iusti. DEUS pepererat populo *Exod. 32.* & tamen in pœnam peccati multi occiduntur, cetè non ad emendationem, quomodo enim post mortem emendatio?

Respondent, secundò, in morte deleri omnia. Contrà sequeretur absurdum, nempe unam & eandem esse pœnam, pro gravissimis ac levibus peccatis.

2. Mach. 12. Quarta ratio. In quo omnes conveniunt gentes, vix aliunde provenire potest, quàm à naturali lumine: quæ enim sunt ab hominibus efficta, varia sunt pro varietate gentium. Sed opinio de Purgatorio omnibus Gentibus est communis: (non tamen multæ de pœnis fabulæ, quas sibi quisque pro capite suo finxit) Igitur à lumine naturæ procedit. Sicut DEUM esse, non autem varios, & multiplices esse Deos. Probatur minor. Ira Hebræi *2. Mach. 12.* Mahumerani in Alcorano, ubi Purgatorium discrete habetur: Ethnici in Phædone & Gorgia Platonis.

Quinta. Videmus aliquos morientes valde bonos, alios valde malos, alios mediocriter bonos. Ergo sicut ratio dicit valde bonos statim præmiandos felicitate æterna; valde malos æternis puniendos suppliciis: sic dicit esse temporarias pœnas pro mediocriter bonis.

Sexta. Testantur gravissimi auctores animas apparuisse, renunciantes se in purgatorio versari, implorantes auxilium à vivis. Anima Paschafii apud Gregor. Turon. Sancti Severini apud Petrum Damianum: Fursæ apud Bedam à mortuis resurgens multa narravit de Purgatorio: fororis sancti Malachiæ apud Bernardum, &c.

Pro solutione tandem argumentorum notandum est primò, quod Scriptura facta frequenter duorum dumtaxat locorum, scilicet Cæli, & Inferni meminit, partim factum est, quia respicit ad sententiam extremi iudicii DEI, qua alii ad beatitudinem, alii ad damnationem mittentur: nec erit porro tempus purgationis. Partim, quod sub nomine iustorum, qui beatitudinis fiunt participes, etiam continentur constituti in Purgatorio: quia de sua beatitudine certi sunt, tamen eam nondum habeant. Partim denique quod omnis legis fines duo sunt: scilicet decernere iustis præmia, & iniquis supplicia: tamen in utriusque conveniunt gradus, ut nec paria sint quorumlibet

iustorum præmia, nec pœnes pœne iniquorum omnium.

Secundò, ordinarius locus Purgatorii est prope infernum damnatorum, in medio terræ, quo & Christus in triduo mortis suæ descendit. Quod autem quidam leguntur Purgatorium suum habuisse in aliis locis, id speciali DEI ordinatione factum est, in terrorem viventium, ne pœnas Purgatorii leves putent, & libenter peccent. Potest quoque dici, istas animas non continuè fuisse in locis istis extraordinariis, sed pro ordinatione DEI aliquando dumtaxat apparuisse viventibus, reliquo tempore fuisse in ordinario loco Purgatorii.

Tertiò, non mirum est animas in Purgatorio torqueti ab igne certo tempore, cum alia torquantur in infernali igne in perpetuum, exigente & operante divina iustitia, quæ novit igni dare virtutem, ut animas affligat, nec unquam absumat, neque ipse consumatur.

C A P V T VI.

An Sanctorum animæ DEVM videant, & verè beatæ sint ante diem iudicii.

PRæcipuus Græcorum, aliorumque Schismaticorum error, ut ex Concilio Florentino, & D. Thoma *Opusc. 6. cap. 9.* constat, ille fuit, ut asserebant nec Beatorum animas ante extremi iudicii diem beatitudine frui, nec impiorum inferni igne puniri. Cujus oppositum definitum fuit in Concilio Florentino *Sessione ultima*, in decreto unionis Latinorum cum Græcis, ac novissimè in Tridentino *Sessione 25.* Ac demum post longam inquisitionem idem definitur *Benedictus 12. in Extravag. quæ incipit; Benedictus DEVS:* quam refert Alphonsus à Castro *lib. 3. contra hæreses, verbo Beatitudo.*

Facile autem erit veritatem hanc contra Græcos convincere tum scripturarum auctoritate, tum Græcorum Patrum, aliorumque Orientalium testimonio: quarum plurima adducit doctissimus Gennadius Patriarcha in *Expositione* pro Concil. Florentino. *cap. 4. ac Cardinalis Bellarm. Tom. 2. Controversia 4. generali lib. 1. cap. 3.*

Primò igitur Scripturæ auctoritate comprobemus. *Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiso.* Vel hic Dominus promittit paradysum terrestrem latroni, vel cælestem, sed futurum, sicut exponitur ille locus, *Qui non credit jam iudicatus est,* id est, iudicabitur: vel jungendum est *hodie* cum verbo, *dico,* hoc modo: *Hodie dico tibi,* &c. vel promissit in præsentem habiturum visionem beatam, quæ est paradysus cælestis. Non primò: quia Dominus promittit animæ convenientem ei paradysum. At quid animæ cum pomis, & frugibus terrenis? Non secundum quia non est recurrendum ad figuras, cum aperta sunt verba, & nihil inutile sequitur absurdum: sicut nec in illis: *Qui non credit,* &c. Non est enim sensus, iudicabitur, sed jam iudicatur à seipso, cum nolit veram amplecti fidem. Secundò, quia dixit Christus, *mecum.* At Christus non erat futurus in beatitudine, cum jam in illa esset, nec voluit dicere, eris mecum, sicut alii omnes sunt, quia Christus ubique est, nihil enim speciale ei promissit. Neque tertium, hoc enim est ridiculum: nonne videbat læto Dominum illa die loqui? Deinde *Hodie* respondet illi adverbio,

Quando,

Quando, Memento mei quando veneris in regnum tuum. Ergo idem est, *hodie eris in paradiso, illi Quando.*

Philip. 1. Secundò, ex Paulo ad Philip. 1. *Cupio dissolvi & esse cum Christo: At esse cum Christo, ita ut requiratur dissolutio corporis mortalis, est esse in gloria ejus. Nam quicquid aliud fingatur, explere non poterat Pauli desiderium.*

Tertiò, ipse Paulus ad Hebr. 12. describens Sion montem & Hierusalem caelestem, docet eam constare ex Angelis, & Ecclesia primitivorum ac spiritibus iustorum perfectorum, id est, Prophetarum & Apostolorum.

Actor. 7. Quartò, Stephanus cum vidisset caelos apertos, & gloriam DEI, clamavit: *Domine Jesu accipe spiritum meum. Utique in gloriam, quam viderat.*

Apoc. 7. Quintò, quia in Apocalypsi aperte dicitur: *Hi qui amicti sunt stolis albis, sunt ante thronum DEI, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus. Quid est ante thronum DEI, nisi DEUM cernere praesentem?*

Joan. 14. Sextò, Christus dixit Apostolis Joan. 14. *Vado parare vobis locum, ut ubi ego sum vos sitis. Et Joan.*

Joan. 17. 17. alloquens Patrem sic ait: *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi. Si igitur discipuli modò cum Christo non sunt, vera non fuit Christi promissio.*

2. Cor. 5. Ac denique expressè Paulus 2. Corint. 5. *Scimus quoniam si terrestris domus nostra habitationis dissolvatur, aedificabimur ex DEO habemus, domum non manufactam, aeternam in caelis: nam in hoc ingeniosissimus, habitationem nostram qua de caelo est superindui cupientes: quasi dicat, non est cur timeamus nobis unquam domum defuturam; nam si ab hac mortali pellimur, habemus aliam aeternam. Per domum enim non manufactam intelligunt Graeci, ut Oecumenius & Anselmus, vitam aeternam.*

Ex Patribus Graecis probatur.

Ignat. Primus Ignatius Episc. ad Rom. *Aqua viva manens in me, intrinsecus mihi dicit, veni ad Patrem, sine me puram lucem aspicere, illuc perveniens homo DEI ero. Et rursum: Miserabilis sum nunc, donec DEUM merear adipisci. Significat autem ibi id consecutum statim post martyrium.*

Dion. Areop. Dionysius Cap. 7. Ecclesiast. Hierarchia. *Notant (inquit) profectò se totos percepturos excellentissimam ad Christi speciem, requiem, cum ad praesentem vitam finem pervenerint. Namque ad immortalitatem suam (id est, gloriam beatam, cum idneque de immortalitate carnis, aut naturali animae intelligi possit) è vicino jam clarius intuentes divinitatis laudant munera.*

Iustin. Iustin. qu. 75. *Post animi à corpore excessum statim fit bonorum malorumque distinctio: ducuntur enim ad loca, qua eis digna sunt ab Angelis: bonorum quidem animi in Paradisum, ubi consuetudo est, & aspectus Angelorum, & Archangelorum, visio etiam conservatoris Christi ex verbis his: Peregrinari à corpore, & praesentes esse ad Dominum: improborum autem ad inferorum loca.*

Ireneus. Ireneus lib. 1. cap. 2. *Iustus, & aequus, & praecepta ejus servantibus, & in dilectione ejus perseverantibus, quibusdam quidem ab initio, (id est, statim ut mortui sunt, sine macula & reatu) quibusdam ex penitentia vitam donans, incorruptelam loco muneris confert, & claritatem aeternam circumdat.*

Basil. Basilus loquens de sancto Gordio, Erat (inquit) affectus, non ut quis in licitorum manus deveniret

esset, sed velut Angelorum manibus seipsum commissurus, qui statim ipsum recens maculatum, assumptum ad beatam vitam translaturus essent.

Gregorius Nazianzenus Oratione in Basilium: *Tu obiter (alloquitur Basilium defunctum) è caelo respice, &c. ut hinc demum discedentem me, in aeterna tabernacula recipias, & beatam Trinitatem, eo quo est modo, tecum pariter contemplari valeam.*

Nyssen. Oratione in sanctum Ephrem: *Tu vero divino assistens altari vitaeque principi, & sacrosancta una cum Angelis sacrificans Trinitati, omnium nostrum recordare, nobiscum peccatorum veniam impetra.*

Chryso. Homil. 3. in Epist. ad Philipp. *Peccatores ubivis fuerint, procul à Rege sunt, atque ideo digni qui sleantur. Iusti vero sive hic, sive in futuro saeculo fuerint, cum Rege sunt; illic tamen magis, & propius, non per ingressum, ac fidem, sed facie ad faciem.*

Cyrillus Alexand. lib. 11. in Joan. c. 36. ait, *Sanctorum animas post mortem evolare in manus DEI Patris, quo vitam perpetuam cum Christo habent, qui viam primus aperuit.*

Epiphanius Haresi 78. in fin. *Sancti sunt in honore, quies ipsorum in gloria, profectio hinc in perfectione, fors ipsorum in beatitudine, in mansionibus sanctis, tripudium cum Angelis, diata in caelo, gloria in honore incomparabili & perpetuo bravia in Christo Jesu Domino nostro.*

Theodoret. lib. 8. ad Gracos, qui est de Martyribus. *Si caelum sedes illorum est, qui pie vixerunt: hunc profectio finem sui cursus, & Martyres jam consequuti sunt. his enim magis pium esse nihil potest, ideoque majori sorte merito perscruntur Martyres, qui nunc, & à cunctis late mortalibus honores amplissimos ferunt, & aeternis sunt insigniti coronis.*

Eusebius lib. 4. histor. cap. 15. ait, *Polycarpum post mortem immortalitatis premia adeptum: At quæ est immortalitas, præter naturalem animæ, nisi gloria beata?*

Damascenus Historia de Barlaam & Josephat in fine: *Vultui Domini nitidè & nudè praesentatur, illiusque gloria, jam ante promissa sibi corona, exornatur.*

Theophyl. in cap. 23. Lucæ: *Dicendum est, idem esse Paradisum, & regnum calorum: Nam latro est in paradiso, ac regno, alioquin non frueretur perfecta bonorum participatione.*

Oecumenius in 9. ad Hebræos; *Christum non solum ingressum in caelum, sed etiam secum duxisse genus humanum, id est, sanctos Patres. At quid est secum duxisse, nisi participes fecisse gloria sua?*

Ex Latinis vero Patribus innumeri sunt, qui hanc veritatem farentur, ex omnibus tamen præcipuè Gregorius Magnus, quem Graeci ipsi maxime venerantur, eam ex professo probat lib. 4. Dialogorum cap. 25.

Idem probatur ex officiis, quæ in Ecclesia Græcorum celebrantur.

Denique Gennadius Patriarcha, ut supra, ipsos Græcos ex eorum libris preces, psalmos, ac vitas Sanctorum continentibus manifestè convincit. Ipsum tamen audiamus, quia ex testimoniis ab ipso collatis efficaciter adversus Græcos desumitur argumentum. In fine igitur cap. 4. sic inquit: *Sed lubit mihi dicere, etiam durum vobis videbitur, in magnis profecto nobis aures vestrae versantur, magna voce canitis, nihil tamen intelligitis, sive potius negligitis, legere enim & non intelligere, dixit quidam ex sapientibus, est negli-*

negligere: quoniam libri omnes de precibus id continent, Sanctorumque animas in celo esse Damascenus, & Theophanes ejus reiauctores clara voce clamant: magnas igitur gratias habere vobis debemus, quia non aut deletis, aut ea fraude aliqua in codicibus obliterastis, ut quidam ante vos in tractatibus & libris de processione Spiritus sancti conscriptis effecerunt; id tamen illis in utiliter cessit, nam adhuc libri manent, qui malefactorum audaciam testantur: & apud vos perbellè servantur, & quotidie cum vocis modulatione concinuntur, Menstua, Tirodia, Sermo- nes, Metaphrases, Quinquagenaria, Veticuli, Troparia, Idiomeia, Contactia, Accis, ynaratia, Exapostilaria: & ne singula enumerem, omnis fere Ecclesie nostrae scriptura ita sentit. Nam Ecclesie Theologi, ac Doctores, Poëtae, melodique profunda meditatione perpendentes, hoc statuerunt: quasi ex uno cratere sapientiae referto, omnes omnino hauriendo. Idcirco nec discordant, nec sibi contradicunt mutuo, nec dissentiunt inter se.

Sunt mo-
di cantandi
in Eccle-
sia Grae-
corum.

Unde igitur exordiemur? à prima die mensis Septembris in Idiomeis D. Simeonis Styliæ: Sancta tua anima, inquit, Pater Simeon, in societate exultat Angelorum. Et in alio: & cum incorporatus in celo tripudians, Rufus in altero: cum Angelis DEO assistens. Vigesima octava ejusdem mensis de sancto Cyriaco: Et nunc Paradisum incolis in omni latinitate constitutus. Octobris primo de Divo Romano: Cum iustus intus in divina gloria inhabitans, oblectationem illam ineffabilem aspiciat. Vides indefinenter delicias, aspicias calorum pulchritudinem, qua vere est amabilis, aspicias beatissime choros Patriarcharum. Eodem mente vigesimo texto, de Divo Demetrio magno Martyre: Habet quidem tua divina anima, & immaculata, gloriose Demetri, caeleste pro habitatione Hierusalem. Et iterum: In ultra mundana sedes immaculatum spiritum tuum, sapiens Martyr Demetri, Christus DEUS recepit. Et alibi: DEO assidue assistens. Et rursus manifestus: Beatitudinis finem es consequutus Christo assistens, toto corde deprecare. Et iterum: Nunc tu Christi vultum intueris in faciem d. Cyrille, specula vere confractis, tuo divino amori junctus es. Et rursus: Recordare nostri Pater Basili, consubstantiali Trinitati assistens. Alibi: Et nunc in calu specula effractis, Antoni, sincerè sanctam inspicis Trinitatem extra medium congressus.

Et de magno Gregorio, Partim, inquit, victoria tua coronam recepisti, parim vero cum Christo regnas splendidissima ex sanguine purpura indutus & sceptro tuorum certaminum ornatus, & corona gloria conspicuus in inscripta secula. Et alibi: Hodie Martyr de peregrinatione triumphans ad caelestia pervenit, & in gloria throno offert sanguinem cadu. Et in alio: Insignis & strenuus Gregorius in suo glorioso certamine supernas potestates laetificans, & nunc una cum ipsis exultans.

In Nona de magno Paulo, Junii vigesima nona: Nunc non in enigmate, neque in speculo Christus à te conspicitur, imo in faciem facies aspicitur, integram tibi divinitatis gloriam detegens. Et in aliis: Pro Christo passus à decertatores Martyres, animas in celo habetis in manu DEI. Et rursus: Tui Christe sacerdotes iustitia induti sancti à saculo gaudent, divinam tuam pulchritudinem clarius intuentes. Et in aliis: Nunc non in enigmate Pater, non in speculo aspicias lucem numinis omnium principum, facie ad faciem sapientissime, qui & splendoris, & visionis divina dignus efficitus es. Et rursus: Cum Angelis tripudias, beate Onesime, martyri corona ornatus, resurgenti throno salvatoris assistens. Et alibi: Sanctorum ordinem, eum qui inter Ange-

los requiescit magna voce laudantes, divinis nunc fruuntur delitiis, & lacantes tripudiant. Et in alio: Superintellectuali splendore exaltorati sancti, & divina latitudo splendide repleti. Dii vocamini, ut ei proximis, inter divinos splendores versantes, & gloria ineffabili radijs illustrati. Et rursus: Sacra melodiis celebrantur, quasi caelestis heredes regni, quasi incolae paradisi. Et alibi: Concives Angelorum. Et rursus, Sanguinis tui pretiosi intinctione Martyr purpuram tibi pretiosam comparasti: qua indutus caelestem regiam verè inhabitas; DEO supremo Regi assistens. Assistere vero supremo Regi, quid aliud per DEUM significat, nisi quod sancti quatenus animae beatitudine perfruuntur? In aliis vero: Patribus hymnum offeremus, qui ante legem & in lege resulerunt, & qui ex Virgine genito Domino, & hero recta mente inservierunt, & inaccessibilem lucem hanc adepti sunt. Et in alio: Nunc d. Beate intercede apud DEUM pro tuo grege. Et rursus: Caeste Regnum concupisti, quo nunc beatissime verè fruere. Et in alio: Super omnem virtutem positus, Pater Antoni, cum Angelis versaris in Regno calorum. Et rursus: DEI proco Athanasi, qui pericula, & perpetuas tentationis sustinuit, nunc deliciarum paradisi dignus es factus, divinas mansiones consequutus, incorruptibilis vita ligno propinquus, ut iustitiae victor, corona & diademate caelestis regni exornatus, decore conspicuus & forma praecellens. Et rursus: Splendidissimo & fulgentissimo lumine lucidus nunc illustratus. Et rursus: Non in enigmate nunc gloriam, quam à puero concupisti vide beate Eutychi, imo facie ad faciem solatis carnis speculis pater noster. Et rursus: Ex diffusilibus angustis & corruptione in amplam & jucundam Paradisi latitudinem pervenisti, sanctorum visurus splendidam lucem, & Angelorum choros DEO assistentes & incessanter clamantes. Et alibi: Terra quidem nunc operuit corpora vestra, celum vero d. sancti Spiritus semper fert, throno gloria assistentes, & cum Angelis exultantes. Et alibi: Nunc calos incolis Martyrum pie sanctorum & iustorum. Et in alio: Princeps sanctorum Eumeni, qui libertatem tibi apud Christum comparasti, juxta cujus thronum sancta in gloria assistit nunc cum Angelis sanctis. Et rursus: Ad tranquillum portum appulisti, à laboribus requiescens & coronatus tripudias in paradiso, una cum Christi Martyribus. Niceta divine omnes merito te glorificamus. Et rursus in alio: Qui à dextera assistis Trinitati, & immediatè versaris.

Et in Ode nona Canonis sancti Joannis Theologi: Nunc non in enigmate, sed facie ad faciem, deliciarum torrentem inspicere meritis es, pacis flumen, & fontem immortalitatis, qua nunc irrigatus divinitate perfruere. Et Augusti quæta: Non amplius in speculo conspicis summum bonorum d. sancta Martyr, ad faciem aspicias faciem, jam solutus verè, d. Eudocia, imaginibus. Ecce jam nihil apertius ut mihi videtur, reperitur his, quæ à nobis allata sunt, id est facie ad faciem, & nunc divinitate perfruere, &c. in paradiso nunc coronati tripudiant, &c. nunc DEI throno cum sanctis Angelis assistunt, quid aliud possumus intelligere præterquam quod quatenus animæ perfruuntur, ut antea exposuimus, & jam evidenter ostendimus?

Quod si his non acquiescitis, & alia ex ejusdem generis scripturis afferemus. In Ode nona sanctorum Patrum Antiphona ita dicit: Magnum cultum meriti estis caelestes sancti, quia Christi figuram studiose imitatis estis, & nunc umbra, & carnis operimento deposito eum facie ad faciem videtis, & maxima meriti estis. Et alibi: Semper suffragaris ipsis, qui te laudant, & cum celebrant festam Domino assistens Onesime, totus resurgens, totus resplendens, totus caelestibus

vestibus fulgentibus coruscans. Et alibi: Inspicitiu Martyres divinam pulchritudinem manifestis & claris. Et rursus: Ubi ordines Angelorum, ubi iustorum populi exultant. Et in alio: Et regnum celorum aperte meriti Trinitatis radijs illustrati, & admiratione digni. Et rursus: Sabba beatissime Angelorum aqualis, sanctorum contubernalis, Prophetarum socius, Martyrum, & Apostolorum coheres, lucem non occidentem nunc incolens, cuius divinis facibus illustratus summo Principi assistens, & aperte coruscans: audisne? lucem non occidentem dicit: Nam DEUS est lux non occidens, habitat autem nunc cum DEO: praterea summum principium quid significat? Summum enim bonorum, summum principium, summam pulchritudinem, nil aliud est nisi DEUS ipse: hic ei assistit, & habitat cum eo, quid aliud per DEUM denotat, praterquam quod sancti nunc quatenus anima perficiuntur? Si vis & alia audire, iam dicemus. Et inaccessibili luce nunc perficiuntur. Et in alio: Sanctorum chorus vita fontem, & januam paradisi nactus est. Et rursus: Et iusti veluti luminaria resurgunt. Et alibi: Cum terrena certamina perlustrassent veri Martyres coronas sunt consequuti. Et rursus: Certatores Martyres ac calcivires in terra decertantes multos cruciatus pertulerant, & perfectam in calis coronam receperunt, ut pro nostris animabus intercederent. Et rursus: Celebrissimi Martyres vos non terra operuit, sed calum excepit, aperta sunt vobis porta paradisi, & intro profecti lignum vite estis affecti, apud Christum intercedite. Ubi sunt qui dicunt sanctos non esse, live sanctorum animas nunc in paradiso non esse? Nonne audiunt Damascenum dicentem, Aperta sunt vobis porta paradisi? Nonne audiunt, Introgressi? & non agnoscant, Signum vite consecuti sum? & intercedunt pro nobis? Si igitur neque receperunt, neque intercedunt, neque Christum vident, neque ipsi assistunt, neque divina luce perficiuntur, & ut uno verbo dicam, nemo ex sanctis, ut ipsi putant, nunc cum Christo est, ubi sunt quæ psallicus? num falsa? Absit. Ubi spiritus & anima iustorum laudant te Domine? Et illud: Disfractus speculus sancti facie ad faciem DEUM videtur. Si nunc cum Christo non sunt, non receperunt, neque intercedunt. Si verò non intercedunt, cur invocamus? si enim nunc non intercedunt, nunquam intercedent, nam in futuro non est intercessio. Nonne audis illud? Non intercessione ibi opus est dimisso conventu. Etiam novi Theologi dicunt, peculiariter recipiunt, & DEUM in faciem vident, sed ineffabilia bona, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, non receperunt adhuc: non enim omnino possumus, differri sanctos in presentia non esse cum Christo. O insipientiam! id, ut ego existimo, ritu magis, quam responsione dignum est: nam paulo ante ostensum est, hæresim esse hanc absurdam, argutiolam; nec de ea opus est amplius disputare. Macænus Gennadius.

Idem rationibus ex Scriptura sacra
desumptis.

Prima. DEUS non est ad puniendum pronior, quam ad remunerandum: sed impiorum animæ nunc in inferno torquentur: ergo & iustorum sine macula & reatu statim à morte beantur. *Lucæ 16.* Probatur minor *Lucæ 16.* Epulo damnatus rogat Abraham, ut mittat Lazarum ad fratres suos, Respondet Abraham, *Evitent Moysen & Prophetas.* At live sit res gesta, live parabola; nec vera, nec *Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.*

verisimilis esset, si tantum de tempore futuro post resurrectionem intelligenda veniret: tunc enim non erunt homines in terra: quomodo ergo audient Moysen & Prophetas? Igitur talis erit figura status damnatorum ilico post mortem.

Secunda. Ante Christi adventum Sancti non invocabantur, postea vero invocantur à tota Ecclesia Catholica, & ita faciendum docent Patres Græci, & Latini. Ergo non sunt in limbo, aliqui non differrent ab antiquo statu. At non potest dici ubi sint post limbum, nisi in paradiso, igitur in eo sunt.

Tertia. Ante Christum mors desebatur sanctorum, post cum læticia celebratur: ad quid hoc, nisi quia tunc mori miseria erat, nunc vero felicitas.

Quarta. Non est æquum mercedem retineri, cum debetur, & reddi potest, *Levit. 19.* *Non morabitur apud te opus mercenarij tui usque mane:* At post mortem debetur Sanctis vita æterna, & nihil est quod impediat reddi: sunt enim sine reatu, & macula, & æ janua celorum est aperta per Christum. Igitur cum DEUS sit maximè iustus, eam statim reddit.

Quinta. Non convenit ut affligantur, qui nullum habent reatum, aut peccatum, cuiusmodi sunt sancti. At spes, quæ differtur affligit animam. Ergo non differtur satisfari in Sanctis.

C A P V T VII.

De unione Græcorum facta in Concilio Florentino.

Denique ad Græcorum errores convincendos, inter alia nullum forsitan inveniemus efficacius argumentum, quam si in medium producamus Bullam unionis inter ipsos & Latinos in Concilio Florentino sub *Eugenio Papa IV.* celebrato: ubi anno salutis 1438. Joannes Palæologus ipsorum Imperator, Patriarcha Constantinopolitanus, & ceteri ex omni Græcia viri gravissimi Latinis dexteram dedere: ubi retractatis live correctis sententiis & erroribus Primatum Romani Pontificis inter alia, in eo Concilio agnovent: non vi coacti, non muneribus allecti, non numero suffragiorum à Latinis victi aut superati, sed sua sponte & voluntate ducti, neque alio modo oppressi (erant enim ipsi sub protectione proprii Imperatoris, nempe Palæologi, qui prædicto Concilio adfuit) sequentes articulos in Bulla unionis relatos simul cum Ecclesia Catholica confessi sunt. Et ne quis suspicetur tantum in Latinorum historiis aut libris id conscriptum haberi, legat historias Græcorum, præcipue Georgium Pachimerium *lib. 5. historiarum*, ubi refert capitula pacis Græcorum cum Latinis. Videndus est etiam Leonicus Chalcondylas rerum Turcicarum *lib. 1.* & Jacobus Navarchus Ondischoranes in *Epist. Asiaticæ*: qui omnes unionis factæ in dicto Concilio meminere, ut latius refert *P. Azorius 2. Tom. Institut. Moral. lib. 4. cap. 15.*

Insuper adde hanc Græcorum confessionem non subito, non verbo tantum factam esse, sed potius post diurnam deliberationem & singulorum subscriptionibus adjunctis, ut *infra* patebit, uno excepto Episcopo Marco Ephesino, & sigillo Imperatoris fuisse confirmatam: ad eam quoque Vicarii trium Patriarcharum, Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani, ac denique Legati Patriarchæ Armenorum supervenerunt; & cum

L Ecclesia

Ecclesia Catholica sese conjunxerunt, & ab Eugenio IV. fidei regulam acceperunt, qua confessi sunt tenere, quicquid tenet & docet Romana Ecclesia. Litera autem unionis habentur in *sine Sessulima Concilio Florentini*, in hæc verba.

Sanctæ unionis factæ in Concilio Florentino inter Patres Græcos & Latinos litera.

EUGENIUS Episcopus servus servorum DEI ad perpetuam rei memoriam. Consentiente ad infra scripta charissimo filio nostro Joanne Palalogo Romanorum Imperatore illustri, & loca tenentibus Venerabilium fratrum nostrorum Patriarcharum, & ceteris Orientalem Ecclesiam representantibus.

Latentur cali & exultet terra: sublatus est enim de medio paries, qui Occidentalem Orientalemque dividebat Ecclesiam, & pax atque concordia rediit illo angulari lapide Christo, qui fecit utraque unum, vinculo fortissimo charitatis & pacis, unumque jungente partem, & perpetua unitatis federe copulante ac continente, postquam longam maroris nubulam, & disiditurnam atram, ingratiæque caliginem serenam omnibus unionis optata jubar illuxit. Gaudeat & Mater Ecclesia, quod filios suos hæcenus invicem disidentes, jam videt in unitatem pacemque rediisse, & quod antea in torum separatione amarissimè sibi, ex ipsorum modo mira concordia, cum ineffabili gaudio omnipotentis Deo gratias referat. Cuncti gratulentur fideles ubique per orbem, & qui Christiano censentur nomine, matri Ecclesia Catholica collatentur.

Ecce enim Occidentales Orientalesque Patres, post longissimum disensionis atque discordia tempus, se maris ac terra periculis exponentes, omnibusque superatis laboribus ad hoc sacrum Oecumenicum Concilium desiderio sacra ipsius unionis, & antiquæ charitatis reintegranda gratia, lati alacresque convenerunt, & intentione sua nequaquam frustrati sunt. Post longam enim laboriosamque indaginem, tandem Spiritus sancti clementia, ipsam optatissimam sanctissimamque unionem consecuti sunt. Quis igitur dignas omnipotentis DEI beneficiis gratias referre sufficiat? Quis autem divina miserationis divitias non obstupescat? cuiusve ferreum pectus tanta superna pietatis magnitudo non molliat? Sunt ista prorsus divina opera, non humana fragilitatis inventa, atque ideo eximia cum veneratione suscipienda, & divinis laudibus prosequenda. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio, Christe, fons misericordiarum, qui tantum boni sponsa tua Catholica Ecclesia contulisti, atque in generatione nostra tua pietatis miracula demonstrasti, ut enarrarent omnes mirabilia tua. Magnum siquidem divinumque munus nobis DEUS largitus est, oculisque nostris vidimus quod ante nos multi cum valde cupierint, aspicere nequiverint.

Convenientes enim Latini & Græci in hac sacrosancta Oecumenica synodo, magno studio invicem usi sunt, ut inter alia etiam articulus ille de divina Spiritus sancti processione summa cum diligentia & assidua inquisitione discerneretur. Prolati vero testimonij ex divinis scripturis, plurimisque autoritatibus sanctorum Doctorum Orientalium & Occidentalium, aliquibus quidem ex Patre & Filio, quibusdam vero ex Patre per Filium procedere dicentibus Spiritum sanctum, & ad eandem intelligentiam aspicentibus omnibus sub diversis vocabulis. Græci quidem asseruerunt, quod id quod dicunt Spiritum sanctum ex Patre procedere, non hac mente proferrent, ut excludant filium, sed quia eis videbatur, (ut ajunt) Latinos asserere Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere, tan-

quam ex duobus principijs & duabus spirationibus, ideo abstinuerunt à dicendo quod Spiritus sanctus ex Patre procedat, & Filio. Latini vero asseruerunt, non se hac mente dicere Spiritum sanctum ex Filioque procedere, ut excludant Patrem, quin si fons ac principium totius Deitatis, Filij scilicet & Spiritus sancti, aut quod id quod Spiritus sanctus procedit ex Filio, Filius à Patre non habeat, sive quod duo ponant esse principia, seu duas spirationes, sed ut unum tantum asserunt esse principium, unicamque spirationem Spiritus sancti, pro ut hæcenus asseruerunt; & cum ex his omnibus unum & idem eliciatur veritatis sensus, tandem in infra scriptam sanctam, DEO amabilem, eodem sensu, eademque mente unionem unanimiter omnes concordarunt & consenserunt.

In nomine igitur sanctæ Trinitatis Patris & Filij & Spiritus sancti, hoc sacro universali approbante Florentino Concilio discussimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, qui Spiritus sanctus ex Patre & Filio eternaliter est, & essentiam suam, suumque esse subsistentem habet ex Patre simul & Filio, & ex utroque eternaliter, tanquam ab uno principio & unica spiratione procedit: declarantes quod id quod sancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, Filium quoque esse secundum Græcos quidem causam, secundum Latinos vero principium subsistentie Spiritus sancti, sicut & Patrem, hoc ipsum quod Spiritus sanctus procedit ex Filio, ipse Filius à Patre eternaliter habet, à quo eternaliter etiam genitus est. Desimus insuper explanationem verborum illorum, Filioque, veritatis declaranda gratia, & imminente tunc necessitate, luitè ac rationabiliter symbolo fuisse appositam.

Item in azymo sive fermentato pane tritico, corpus Christi veraciter confici, Sacerdotisque in altero ipsum Domini corpus consicere debere, unumquemque scilicet juxta sua Ecclesia sive Occidentalis sive Orientalis consuetudinem. Item si verè penitentes in DEI charitate deciderint, antequam dignis penitentia fructibus de commisso satisfecerint, & omnia, eorum animas sicuti purgatorii post mortem purgari, & ut à panis hujusmodi relicto, prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & elemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt, secundum Ecclesia instituta: illorumque animas quæ post baptismum susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ post contractam peccati maculam, vel in sui corporibus, vel eisdem exuta corporibus (pro ut superius dictum est) sunt purgata, in calum mox recipi, & intueri clare ipsum DEUM trinum & unum, sicuti est, meritorum tamen diversitate, alium alio perfectius. Illorum autem animas qui in actuali mortali peccato, vel solo originali detedunt, mox in infernum descendere, penam tamen disparibus puniendas.

Item desimus sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesia caput, & omnium Christianorum Patrem & Doctorem existere, & ipsi Beato Petro pasceudi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam à Domino nostra JESU Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur. Renovantes insuper ordinem traditum in Canonibus,

nonibus, ceterorum venerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctissimum Romanum Pontificem, tertius vero Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hierosolymitanus, salvis videlicet privilegiis omnibus & juribus eorum. Datum Florentia in sessione publica synodali solemniter in Ecclesia majori celebrata, Anno incarnationis Dominica 1439. pridie nonas Julij, Pontificatus nostri Anno nono.

Subscriptions Imperatoris, ac Orientalium Patrum, qui in Synodo aderant.

Ego Joannes Palæologus fidelis in Christo Rex & Imperator Romanorum, subscripsi.

Ego Antonius humilis Metropolitā Heracleensis, & Consiliarius Edessenorum, totius Thraciæ & Macedoniae Primas, & Philothei sanctissimi Patriarcha, & Sedis Apostolicæ Alexandinae locum tenens subscripsi.

Ego Gregorius Protospingelus Confessor spiritualis, ac Sedis Apostolicæ Alexandrinae & ejus Domini Patriarcha locum tenens, subscripsi.

Ego Ildorius Metropolitā Syriae & totius Russiae, ac Domini Dorothei Patriarcha Antiocheni, & ejus Sedis Apostolicæ locum tenens, subscripsi.

Ego Dositheus humilis Metropolitā Mopsuestia, & Joachimi sanctissimi Patriarcha Hierosolymitani, ac ejus Apostolicæ Sedis locum tenens, subscripsi.

Ego Metrophanes humilis Metropolitā Cyzici, ac locum tenens Ancyrensis subscripsi.

Ego Dorotheus humilis Metropolitā Trapezandeni, ac locum tenens Casariensis Antistitis, subscripsi.

Ego Bellarion divina miseratione Archiepiscopus Nicanus, ac locum tenens Sardensis Praesulis, subscripsi.

Ego Macharius humilis Metropolitā Nicomediae subscripsi.

Ego Ignatius humilis Metropolitā Teronia ac locum tenens Nicomedienfis Antistitis me subscripsi.

Ego Dorotheus humilis Metropolitā Mytilenensis, ac locum tenens Sidenfis Pontificis me subscripsi.

Ego Damianus humilis Metropolitā Muldoblachienfis, ac locum tenens Sebastien. Praesulis subscripsi.

Ego Joseph humilis Metropolitā Amasiensis subscripsi.

Ego Nathanael humilis Metropolitā Colossensis, ac Insularum Cycladum subscripsi.

Ego Gennadius humilis Metropolitā Gannensis subscripsi.

Ego Matthæus humilis Metropolitā Melitenensis subscripsi.

Ego Dositheus humilis Metropolitā Dramensis subscripsi.

Ego Sophronius humilis Metropolitā Anchiolensis subscripsi.

Ego Bellarion Archiepiscopus Nicanus mandato ac nomine Emanuelis Diaconi ac magni Sacellarij Chrysofuchi vulgo nuncupati, qui eadem nobiscum sensit, subscripsi.

Ego Theodorus Zanthopolus Diaconus, & magnus Sacrista subscripsi.

Ego Michael Balsamorum Archidiaconus, & magnus Bibliothecarius subscripsi.

Ego Sylvester Syropulus, Diaconus Ecclesiarches, ac juramentator subscripsi.

Ego Gregorius Proteadicus Diaconus Cappadocius, subscripsi.

Ego Constantinus Archiepiscopus, ac locum tenens Muldoblachienfis Praesulis, subscripsi.

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

Ego Ecclesiarches veneranda mansionis, & sanctae Basilicae magna Laurae Montis sancti, ac ipsius mansionis locum tenens subscripsi.

Ego Athanasius olim Abbas circumspectè subscripsi. Ego Gerontius Abbas sanctae mansionis omnipotentis, subscripsi.

Ego Germanus olim Abbas sancti Blasii, subscripsi.

Ego Pachumius Confessor ac Abbas sancti Pauli subscripsi.

C A P V T VIII.

An propter supradictos errores Græci sint censendi hæretici, an tantum schismatici?

Primò statuendum est schisma ab hæresi differre in hoc, quod hæresis sit dogma fidei contrarium; schisma vero sit crimen, quod quis ab unitate Ecclesiæ recedit, ac proinde hæresis est contraria fidei, non tamen schisma, sed tantum Ecclesiæ unitati; ita docet B. Hieronymus, ut refertur 24. quaest. 3. c. in hæresim, & D. Augustinus lib. 20. contra Faustum, & alii Patres: ut si quis confiteatur esse oportere in Ecclesia unum caput universale; sed fateatur hunc, vel illum, videlicet Joannem aut Petrum non esse verum & legitimum caput Ecclesiæ, diceretur schismaticus, non tamen hæreticus.

Secundò supponendum est schismaticos, quamvis hæretici non sint, non esse membra Ecclesiæ, & extra illam esse; nam si Ecclesiam accipiamus, ut est Fidelium congregatio sub uno capite, nempe Christo Domino, & ejus in terris Vicario, Romano Pontifice viventium, schismatici sicut & hæretici extra Ecclesiam sunt: quia sicut hæresis separat & dividit hæreticos ab Ecclesia, ita schisma dividit, & separat schismaticos à capite & unitate Ecclesiæ: ac ideo jure extra Ecclesiam esse dicitur, qui ab Ecclesiæ unitate & communione recedit.

Prima Propositio, Græci ab Ecclesia Romana sunt separati & schismate divisi. Nam ut D. Antonin. tertia parte historiarum tit. 22. c. 13. §. 1. & 2. scribit, præcipuas Orientis Ecclesias & maxime Constantinopolitanam duodecies ab Ecclesiæ Romanæ Sede & potestate se ipsas subtraxerunt: & certè publicè & apertè ter Græci ad Ecclesiæ Romanæ unitatem redire; scilicet in Concilio Lateranensi sub Innoc. III. Lugdunensi sub Gregorio X. Florentino sub Eugenio IV. Postea verò ad schisma reversi ac proinde excommunicati permanserunt, excommunicatione majori, qua omnes schismatici in Bulla Cœnæ Domini feriuntur. Et ideo ab Ecclesia Latina & Catholica divisi in statu damnationis æternæ versantur. Nam, ut bene D. Augustin. de fide ad Petrum cap. 38. Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum omnes paganos, sed etiam omnes Judæos, hæreticos, atque schismaticos, qui extra Ecclesiam Catholicam præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros. Et c. 39. ubi supra ait: Firmissime tene, & nullatenus dubites, quemlibet hæreticum vel schismaticum, si Ecclesia Catholica non fuerit aggregatus, etiam si proximi nomine vitam fuderit, non posse salvari.

Præcipua tamen difficultas est, An Græci non solum schismatici, sed hæretici sint censendi. Nam D. Thom. in Opusc. 1. cap. 32. asserit, Non minus solvi quæstionem ab his, qui Spiritum sanctum asserunt à Patre & Filio non procedere, quam solvi tentatum sit ab Ario & Macedonio, Nestorio, & ejus-

Schismatici & hæreticos discernere.

Schismatici extra Ecclesiam.

Græci schismatici.

S. August.

modi alii : sed quisolvit JESUM non solum est hæreticus, ut ipse D. Thomas ex Joan. Apostolo docet, sed & Antichristus: igitur Græci non solum schismatici, sed hæretici judicandi sunt. His tamen non obstantibus alii opinantur Græcos tantum esse schismaticos: ita ex junioribus docet Pater Azorius 1. *prima Instir. Moral. lib. 8. c. 20. q. 10.* Quare merito ab Ecclesia Catholica non hæretici, sed schismatici censentur & appellantur: ita apertè insinuat D. Bernardus in *Epistola ad Eugenium* lib. 3. Ego addo, inquit, de *perinacia Græcorum, qui nobiscum sunt, & non sunt: juncti fide, pace divisi, quamquam & in fide ipsa claudicaverint à re-ctis semitis.* Idem apertè tenet D. Thom. *Opusc.* 2. ubi docet Patres Græcos in Catholico sensu esse exponendos Ratio hujus opinionis est, quoniam, ut prædictus auctor docet, in prædictis fidei articulis, de quibus Græci accusantur ab aliquibus, ut hæretici, potius nomine, quàm re ab Ecclesia Romana dissident. In primis inficiantur illi Spiritum S. à Patre Filioque procedere, ut in Bulla unionis *Eugenij IV.* dicitur, existimantes Latinos sentite à *Patre Filioque* procedere tamquam à duobus principis, cum tamen Latina doceat Ecclesia procedere à duabus personis tamquam ab uno principio & spiratore; quare Græci ut unum principium significent, dicunt Spiritum sanctum à Patre per Filium procedere ab omni æternitate. Nec dif-

fitentur omnino Romanum Pontificem Petri successorem in Ecclesia Primatum à Christo Domino accepisse, sed nihilominus dicunt totam Ecclesiam in generali Synodo coacta, majorem potestatem habere in rebus fidei, & cæteris, quæ ad generale Ecclesiæ statum pertinent, definiendis. Quæ fuit etiam sententia Gerfonis, & Parisiensium Theologorum, nondum ab Ecclesia tamquam hæretica generali decreto damnata.

Præterea Græci purgatorum ignem non protus de medio tollunt, ut ipsi clarè faveant *Sess. ultima Concilij Florentini*, imò affirmant se perpetuo purgatorium agnovisse, (verè enim sacrificia & preces offerunt DEO pro mortuis; non Beatis certè, neque damnatis ad inferos, quod planè esset absurdum, & impium: ergo pro his, qui cum fide & pietate hinc discesserunt, sed nondum plenè pœnas peccatorum debitas persolverunt) sed solum id inficiari videntur certam ignis corpori pœnam, de quo nihil est de fide determinatum ab Ecclesia, ut optime docet Bellarm. *lib. 2. de Purgat. cap. 10.* Quicquid autem sit, de his & aliis fidei articulis, in quibus multi Græci & alii Orientales mala fide errant, & proinde hæretici sint, Græcos tamen non hæreticos, sed schismaticos appellamus, quia morem loquendi pristinum retinemus.

DE PROCURANDA CONVERSIONE OMNIUM GENTIUM,

LIBRI VI.

PARS SECVNDA.

De juvandis Græcis, & ratione agendi cum eis, ut ad fidem Catholicam alliciantur.

CAPVT I.

De causis præcipuis unionem Græcorum cum Ecclesia Catholica impediens.

IN primis scire necessarium est præcipuas causas, quæ unionem Græcorum cum Ecclesia Catholica impediunt, ut his cognitis, & patentibus, facilius sit via ad eas removendas. Causæ igitur, cur inter Græcos & Latinos tanta sint in Religione dissidia, latissimè numerantur à Possentino *Tom. 1. lib. 6. à Cap. 2.* per plura capita. Nos autem brevitati consulentes, ex eodem Auctore præcipuas tantum recensebimus.

Causa
dissidio-
rū inter
Græcos
& Lati-
nos.

Prima causa & veluti radix referri potest, ad collapsas, quæ olim in Græcia floruerunt, Academias, & cum eis omnes literarum disciplinas, quæ modo restitui vix sine magno periculo posse videntur, dum alienam Græci in Oriente dominationem ac jugum patiuntur. Re tamen attente considerata haud tantum imminet à Turcis peri-

culum, quantum fortasse prima fronte apparet. Nam Turcæ, ut experientia constat, liberum cuique relinquunt, ut quam velit Religionem teneat, modò adversus Mahometi sectam nihil dicatur. Unde cum solidæ pietatis nihil sit inaccessum neque difficile, dum serio nihil aliud quàm Christus, & ejus gloria queratur, prædictum impedimentum poterit superari.

Secunda causa referri potest ad remissorem eorum curam, à quibus etiam inter populos Latini ritus Græci juvari potuissent, atque ad pietatem accendi. In qua etiam re, fortè plurimum à nostris peccatum fuit: Nam sicut perfecta charitas magnos præ se fert stimulos ad pietatem, ita cum hæc refrigerat, non solum sibi, verum etiam ceteris obest.

Tertia referri potest, quia aliquando à Latinis non omnino verè, vel saltem ga, qua inter Christianos decet charitate aliqua fuerunt Græcis obiecta, quibus eorum animi commoti, erga Latinos malè fuerunt affecti. Nam ut constat ex supradictis, multi errores illis ab Auctoribus imponuntur, quibus non sunt maculati.

Quarta accedat, falsati cõdices Græci Patrum, quos